

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВНИЧИХ НАУК**

Кафедра загальнотеоретичного правознавства та публічного права

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: **«Практичні аспекти юридичного тлумачення корпоративного права у сфері штучного інтелекту в Україні та країнах Західної Європи й Північної Америки»**

«Practical aspects of legal interpretation of corporate law in the field of artificial intelligence in Ukraine and the countries of Western Europe and North America»

Виконала: студентка 2-го року
навчання магістерської програми
спеціальності 081 Право
Маслюк Ірина Андріївна
iryna.masliuk@ukma.edu.ua

Керівник дипломної роботи:
Зверев Євген Олександрович
старший викладач, к. ю. н.

Рецензент дипломної роботи:
Логуш Любов Володимирівна
доцент, к. ю. н.

Київ 2026

Декларація академічної доброчесності

Я, Маслюк Тіма Андріївна, студентка 2 року
навчання майстерської програми за спеціальністю
„Право“ факультету права та юридичних наук НаУКМА
підтверджую так:

- написана мною майстерська (дипломна) робота
на тему „Практичні аспекти юридичного планування
корпоративного права у сфері інтелектуального
в Україні та країнах Західної Європи і Північної
Америки“ відповідає вимогам академічної доброчесності
та не містить порушень, передбачених п. 3.1

Положення про академічну доброчесність здобувачів
НаУКМА, зі змістом якого я ознайомена:

- підтверджую, що надаю мою електронну версію
роботи є автоматично і готовою до перевірки

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність
критеріям академічної доброчесності, а будь який
спосіб, у тому числі порівняння змісту роботи та
формування звітної подібності за допомогою електронної
системи;

- даю згоду на архівування моєї роботи в репозитаріях
та баз даних університету для порівняння цієї
та майбутніх робіт.

15.04.2026

Маслюк Т.А.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ТЛУМАЧЕННЯ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	7
1.1. Штучний інтелект як об'єкт правового регулювання: поняття, ознаки та класифікації	7
1.2. Правосуб'єктність систем штучного інтелекту в контексті корпоративних відносин	16
1.3. Міжнародні підходи у сфері корпоративного права й тлумачення норм щодо ШІ	24
Висновки до розділу 1	30
РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНЕ ТЛУМАЧЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ ФОРМ У ДЕРЖАВАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ	34
2.1. Тлумачення корпоративних форм із обмеженою відповідальністю у праві держав Західної Європи та Північної Америки	34
2.2. Доктринальне та нормативне тлумачення корпоративних форм акціонерного типу у праві держав Західної Європи та Північної Америки	44
2.3. Порівняльний аналіз тлумачення поняття «підприємство» та «корпорація» в Україні, державах Заходу та Північної Америки	55
Висновки до розділу 2	62
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИКА ТЛУМАЧЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА У СФЕРІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	65
3.1. Тлумачення положень EU AI Act у контексті комплаєнсу та корпоративної відповідальності	65
3.2. Особливості тлумачення фідучіарних обов'язків органів управління компанії при використанні штучного інтелекту	71
3.3. Тлумачення корпоративних договорів та інвестиційних угод у правовідносинах, пов'язаних із використанням штучного інтелекту	74
3.4. Узгодження підходів до тлумачення корпоративного права у сфері штучного інтелекту в Україні з практикою країн Західної Європи	77
Висновки до розділу 3	82
ВИСНОВКИ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	89

ВСТУП

Актуальність дослідження. Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту (далі – ШІ) суттєво трансформує економічні, управлінські та правові процеси у світі. Якщо раніше ШІ розглядався переважно як технічний інструмент автоматизації, то сьогодні він інтегрується безпосередньо у сферу корпоративного управління: використовується для аналітики ризиків, оцінки інвестиційних рішень, внутрішнього комплаєнсу, автоматизованого прийняття управлінських рішень, формування договірних умов та стратегічного планування діяльності компаній.

У зв'язку з цим змінюється характер корпоративних правовідносин. Постають нові питання щодо меж дискреції органів управління, змісту фідуціарних обов'язків директорів, стандартів належної обачності («due care») та лояльності («due loyalty»), а також корпоративної відповідальності у випадках, коли управлінське рішення ґрунтується на алгоритмічному аналізі або приймається із використанням систем ШІ.

Особливої ваги ці питання набувають у світлі прийняття в Європейському Союзі Регламенту про штучний інтелект (EU AI Act), який запроваджує ризик-орієнтований підхід до регулювання ШІ та прямо впливає на корпоративні обов'язки суб'єктів господарювання, систему внутрішнього контролю, прозорість алгоритмів та розподіл відповідальності.

У правопорядках держав Західної Європи та Північної Америки формується практика осмислення застосування ШІ через призму корпоративного управління («governance») та доктрини «правил ділового судження» (business judgment rule). Водночас в Україні питання тлумачення норм корпоративного права з урахуванням використання ШІ залишається недостатньо дослідженим. Чинне законодавство не містить спеціальних положень щодо алгоритмічного прийняття рішень органами управління, що зумовлює необхідність поглибленого юридичного тлумачення.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена трансформацією корпоративних відносин під впливом ШІ, відсутністю усталених підходів до тлумачення корпоративних норм у контексті алгоритмічного управління,

потребою гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами та необхідністю вироблення практичних рекомендацій для корпоративного комплаєнсу та правозастосування.

Мета дослідження: комплексний аналіз та узагальнення практичних аспектів юридичного тлумачення корпоративного права у сфері штучного інтелекту в Україні та державах Західної Європи й Північної Америки з метою розробки пропозицій щодо вдосконалення правозастосовної практики та гармонізації національного законодавства.

Відповідно до мети поставлені такі основні **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати теоретико-правові підходи до визначення штучного інтелекту як об'єкта правового регулювання.
2. Дослідити проблематику правосуб'єктності систем ШІ у корпоративних правовідносинах.
3. Здійснити порівняльний аналіз тлумачення корпоративних форм у державах Західної Європи та Північної Америки.
4. Визначити особливості тлумачення фідуціарних обов'язків органів управління компанії при використанні ШІ.
5. Дослідити вплив положень EU AI Act на корпоративний комплаєнс та відповідальність.
6. Проаналізувати особливості тлумачення корпоративних договорів та інвестиційних угод у сфері ШІ.
7. Сформулювати рекомендації щодо узгодження українського підходу до тлумачення корпоративного права із практикою держав Західної Європи.

Об'єкт дослідження – корпоративні правовідносини, що виникають у процесі створення, функціонування та управління юридичними особами з використанням систем штучного інтелекту.

Предмет дослідження – практичні аспекти юридичного тлумачення норм корпоративного права у сфері штучного інтелекту в Україні та державах Західної Європи й Північної Америки.

Для реалізації завдань та досягнення поставленої мети було застосовано загальнонаукові та спеціальні **методи дослідження**. До загальнонаукових методів належать:

1. *Порівняльний метод* для аналізу підходів регулювання корпоративних форм та ШІ у праві України, держав Європейського Союзу та Північної Америки.
2. *Метод аналізу* для дослідження норм корпоративного законодавства, міжнародних актів та судової практики.
3. *Метод синтезу* для формування цілісної концепції тлумачення корпоративного права у сфері ШІ.
4. *Індуктивний та дедуктивний методи* для формування загальних висновків на основі аналізу конкретних правових норм і практики.
5. *Системний метод* для розгляду корпоративного регулювання як комплексної правової системи.
6. *Метод абстрагування та узагальнення* для формування концептуальних висновків.

До спеціальних методів належать:

1. *Методи юридичного тлумачення* (граматичний, системний, телеологічний, функціональний).
2. *Метод юридичної герменевтики* для інтерпретації складних або колізійних норм.
3. *Метод правового моделювання* для формування рекомендацій щодо вдосконалення українського корпоративного законодавства.

Обсяг та структура роботи. Дипломна складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел (104 найменувань). Загальний обсяг дипломної роботи становить 101 сторінка.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ТЛУМАЧЕННЯ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

1.1. Штучний інтелект як об'єкт правового регулювання: поняття, ознаки та класифікації

Штучний інтелект у ХХІ столітті перестав бути виключно предметом інженерних досліджень і перетворився на явище, що трансформує фундаментальні соціально-економічні процеси, зокрема механізми корпоративного управління, фінансового прогнозування, управління ризиками та внутрішнього комплаєнсу компаній. З огляду на це постає питання не лише про технічне розуміння ШІ, але передусім про його правову природу та місце в системі об'єктів правового регулювання.

У науковій літературі штучний інтелект традиційно розглядався як наука і техніка створення інтелектуальних машин, що імітують когнітивні функції людини. Так, Дж. Маккарті у 1956 році визначав ШІ як «науку і техніку створення інтелектуальних машин, особливо інтелектуальних комп'ютерних програм» [1; 2]. Надалі поняття еволюціонувало, і науковці почали наголошувати на здатності таких систем діяти в умовах невизначеності, адаптуватися до нових обставин та навчатися на основі попереднього досвіду. Технічне визначення не є достатнім для цілей правового аналізу, адже предметом юридичного регулювання виступає не сам механізм функціонування алгоритму, а його вплив на суспільні відносини та розподіл юридичної відповідальності між суб'єктами права. Відтак у сучасних умовах визначальним стає не лише науково-технічне розуміння штучного інтелекту, а й нормативне закріплення його ознак у законодавстві різних правових систем.

Нормативні підходи до визначення ШІ демонструють різні регуляторні філософії. У Сполучених Штатах Америки, відповідно до розділу 9401 Кодексу США, штучний інтелект визначається як: «машинна система, здатна здійснювати прогнозування, приймати рішення або надавати рекомендації у межах цілей, визначених людиною» [3]. У розділі 2358 Кодексу США додатково

підкреслюється здатність таких систем функціонувати без постійного людського втручання та адаптуватися до нових умов [4]. Американський підхід виходить із того, що навіть за наявності технічної автономності алгоритмічних систем їх функціонування залишається зумовленим цілями, визначеними людиною, а юридично значущим визнається волевиявлення органу управління. Така конструкція має принципове значення для корпоративної відповідальності, оскільки дозволяє розглядати алгоритм як засіб реалізації управлінських рішень, тоді як відповідальність покладається на суб'єкта, який визначає цілі та межі його використання. Такий підхід тривалий час відображав загальну регуляторну філософію Сполучених Штатів, орієнтовану на технологічну нейтральність і мінімальне втручання держави у розвиток інновацій. Розвиток регуляторної політики Сполучених Штатів у сфері штучного інтелекту характеризується формуванням підходів до управління ризиками та міжвідомчої координації у сфері ШІ. 30 жовтня 2023 року було видано Виконавчий указ 14110 «Safe, Secure, and Trustworthy Development and Use of Artificial Intelligence», який, зокрема, передбачав заходи щодо оцінювання безпеки потужних моделей і координації діяльності федеральних органів у сфері ШІ [5]. У 2025 році підхід було переглянуто шляхом видання Виконавчого указу 14179 «Removing Barriers to American Leadership in Artificial Intelligence», яким, зокрема, скасовано 14110 та визначено пріоритети зниження регуляторних бар'єрів і підтримки розвитку ШІ [6]. Поряд із цим федеральні ініціативи у сфері управління ризиками ШІ спираються також на рамкові документи, зокрема NIST AI Risk Management Framework (AI RMF 1.0), а у 2025 році було оприлюднено «America's AI Action Plan», що окреслює пріоритети розвитку та конкурентоспроможності у сфері ШІ [7; 8]. Для корпоративного права це означає, що компанії, які інтегрують системи штучного інтелекту у свої управлінські процеси, мають враховувати вимоги та орієнтири щодо управління ризиками, а також підходи держави до стандартів і практик взаємодії з розробниками та користувачами алгоритмічних систем.

Окремої уваги заслуговує канадська законодавча ініціатива законопроекту про штучний інтелект та дані (Artificial Intelligence and Data Act – AIDA). Даний документ був внесений на розгляд Парламенту Канади у червні

2022 року як складова частина комплексного законопроєкту Bill C-27 (Digital Charter Implementation Act, 2022) [9]. Законопроєкт передбачав створення федеральної системи регулювання штучного інтелекту на основі ризик-орієнтованої моделі, зокрема запровадження категорії «систем із високим впливом» (high-impact AI systems) [10]. Попри ґрунтовну підготовку та проходження окремих парламентських стадій, законодавчий процес було припинено на початку 2025 року у зв'язку з розпуском Парламенту Канади, внаслідок чого Bill C-27, включно з AIDA, не був прийнятий і втратив статус законодавчої ініціативи цієї сесії [11]. Зміст AIDA залишається релевантним для наукового аналізу, оскільки він відображає концептуальний підхід Канади до федерального регулювання ШІ. До категорії «систем із високим впливом» відносилися системи, функціонування яких здатне спричинити суттєву фізичну, психологічну або економічну шкоду, а також дискримінаційні чи інші колективно негативні наслідки [10]. Для розробників і операторів таких систем передбачалися обов'язки щодо ідентифікації та мінімізації ризиків, ведення технічної документації, забезпечення прозорості, а також встановлення механізмів внутрішньої підзвітності; порушення вимог могло тягнути адміністративну та кримінальну відповідальність [10]. Наразі, за відсутності прийнятого спеціального закону, уряд Канади орієнтує суб'єктів господарювання на дотримання Добровільного кодексу поведінки щодо відповідального розвитку та управління передовими генеративними системами ШІ (Voluntary Code of Conduct on the Responsible Development and Management of Advanced Generative AI Systems), оприлюдненого у 2023 році [12]. Цей документ має характер акту «м'якого права» та встановлює рекомендаційні стандарти прозорості, безпеки, управління ризиками та людського нагляду. Паралельно з федеральними ініціативами у Канаді простежуються спроби нормативного врегулювання використання систем штучного інтелекту на рівні провінцій. В Онтаріо у 2024 році було прийнято «Strengthening Cyber Security and Building Trust in the Public Sector Act» (2024), який включає «Enhancing Digital Security and Trust Act» 2024 (EDSTA) [13]. Цей акт надає уряду провінції повноваження встановлювати правила щодо використання систем штучного інтелекту

органами публічного сектору, зокрема в частині цифрової безпеки, підзвітності та управління ризиками. У провінції Квебек модернізовано Закон про захист персональної інформації у приватному секторі («Act respecting the protection of personal information in the private sector»), який після реформування прямо регулює випадки автоматизованого прийняття рішень без незалежного людського втручання [14]. Закон передбачає обов'язок інформування особи про використання автоматизованого рішення та право отримати пояснення щодо його логіки. Крім того, у рішенні McMaster University (Re), що стосувалося розгляду скарги щодо використання університетом програмного забезпечення для онлайн-прокторингу Respondus, Комісар з питань інформації та захисту приватності Онтаріо звернув увагу на необхідність проведення не лише Privacy Impact Assessment (PIA), але й Algorithmic Impact Assessment (AIA) при використанні автоматизованих систем прийняття рішень [15]. Хоча рекомендації Комісара не мають нормативно обов'язкового характеру, вони відображають тенденцію до інституціоналізації попередньої оцінки алгоритмічних ризиків та посилення вимог до прозорості й підзвітності при впровадженні цифрових технологій. У контексті корпоративного права такі підходи підтверджують поступове розширення змісту фідучіарних обов'язків керівництва. Стандарт належної обачності («due diligence») дедалі більше охоплює впровадження процедур оцінки алгоритмічних ризиків, внутрішнього аудиту та документування процесів прийняття рішень у компаніях, що інтегрують технології штучного інтелекту у свою діяльність.

Європейський Союз, прийнявши Регламент про штучний інтелект (EU AI Act), запропонував першу у світі комплексну модель правового регулювання систем ШІ, що має характер нормативного акта прямої дії. EU AI Act, запропонував визначення, згідно з яким «система ШІ є машинною системою, що функціонує з різним ступенем автономності та здатна генерувати результати (прогнози, рекомендації або рішення), які впливають на фізичне чи віртуальне середовище» [16]. У цьому визначенні особливий акцент зроблено на автономності, адаптивності та впливі на середовище. Саме вплив на середовище,

тобто на реальні правовідносини, зумовлює необхідність спеціального регулювання.

Поряд із регуляторною моделлю Європейського Союзу, важливе значення мають і міжнародні рекомендаційні підходи. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD) також визначає ШІ як «систему, здатну на основі машинного та/або людського введення генерувати прогнози, рекомендації чи рішення, що впливають на середовище» [17]. Водночас Велика Британія застосовує гнучку модель регулювання, не закріплюючи жорсткого законодавчого визначення, а делегуючи повноваження галузевим регуляторам [18]. Україна наразі не має спеціального закону, що визначав би поняття ШІ, проте у Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні він трактується як «сукупність інформаційних технологій, що дозволяють виконувати складні завдання шляхом застосування алгоритмів обробки даних та формування моделей прийняття рішень» [19]. Такий підхід свідчить про те, що українська модель перебуває на стадії концептуального формування, з акцентом переважно на технологічній складовій, тоді як питання розподілу юридичної відповідальності та корпоративних ризиків ще не отримали системного нормативного закріплення.

Аналіз зазначених підходів дозволяє сформулювати ключові характеристики ШІ, які мають юридичне значення. По-перше, автономність, тобто здатність функціонувати без безпосереднього втручання людини після запуску. По-друге, адаптивність і здатність до самонавчання, що ускладнює прогнозування результатів діяльності системи. По-третє, здатність генерувати рішення або рекомендації, які можуть мати юридичні наслідки. По-четверте, масштабованість впливу, коли одне алгоритмічне рішення може одночасно впливати на значну кількість правовідносин. По-п'яте, непрозорість алгоритмічних систем («opacity»), що у науковій літературі позначається як ефект чорної скриньки («black box») [20; 21]. Непрозорість алгоритмічних систем означає ситуацію, коли навіть розробник не може повністю відтворити або пояснити логіку прийняття конкретного рішення складною моделлю машинного навчання. У технічному аспекті це зумовлено багаторівневою структурою

нейронних мереж, у яких взаємодія тисяч параметрів формує результат, що не піддається простому лінійному поясненню [21].

Наступною юридично значущою характеристикою є залежність системи штучного інтелекту від навчальних даних, тобто визначальний вплив якості, повноти, репрезентативності та структури даних, використаних під час навчання моделі, на результати її подальшого функціонування. Особливість таких систем полягає в тому, що вони не створюють рішень у нормативному вакуумі, а відтворюють закономірності, закладені у вихідному масиві даних. Залежність від навчальних даних зумовлює виникнення явища алгоритмічної упередженості («algorithmic bias») [22]. Алгоритм, навчений на історичних масивах інформації, відтворює не лише статистичні кореляції, але й соціальні, економічні чи структурні диспропорції, що містяться у цих даних. У разі якщо вихідні дані є неповними, нерепрезентативними або містять приховані дискримінаційні патерни, система може формувати рішення, які формально виглядають нейтральними, але фактично призводять до порушення принципу рівності [22]. У корпоративному середовищі алгоритмічна упередженість здатна спричиняти прямі юридичні наслідки. Використання штучного інтелекту для відбору персоналу, визначення кредитоспроможності, формування цінової політики чи встановлення умов договорів може породжувати дискримінаційні практики, що суперечать трудовому, конкурентному або антидискримінаційному законодавству [23; 16]. За таких умов корпорація може нести відповідальність у судових спорах навіть за відсутності прямого наміру створити дискримінаційний ефект, оскільки правове значення має не суб'єктивне ставлення до наслідків, а їх об'єктивний результат. У межах цього регуляторного підходу сучасне регулювання Європейського Союзу прямо визнає ризик дискримінації як один із ключових факторів віднесення систем ШІ до категорії високого ризику та вимагає впровадження процедур управління даними, тестування та моніторингу моделей (EU AI Act, 2024) [16]. З позиції юридичного тлумачення алгоритмічна упередженість ускладнює встановлення суб'єктивної сторони правопорушення. Якщо дискримінаційний результат є наслідком характеристик навчального масиву даних, виникає питання про межі належної обачності органів управління.

Чи повинні директори перевіряти якість і репрезентативність даних, на яких побудовано модель? Чи входить до стандарту «due care» обов'язок прогнозування потенційних викривлень алгоритмічних рішень? Таким чином, залежність від навчальних даних впливає на трансформацію змісту стандарту належної обачності у корпоративному управлінні, розширюючи його з технічної оцінки функціонування системи до аналізу джерел і характеристик даних, на яких вона ґрунтується.

У межах ризик-орієнтованого підходу, закріпленого в EU AI Act, ризик дискримінації та можливий негативний вплив на основоположні права прямо враховуються при віднесенні систем до категорії високого ризику (Articles 6) [16]. Це передбачає обов'язок суб'єктів господарювання впроваджувати процедури управління ризиками (Article 9), забезпечувати якість навчальних даних (Article 10), здійснювати технічну документацію (Article 11) та забезпечувати людський нагляд (Article 14) [16]. Отже, залежність функціонування систем штучного інтелекту від характеристик навчальних даних не є суто технічною особливістю, а становить юридично значущу ознаку, що безпосередньо впливає на обсяг корпоративної відповідальності, зміст комплаєнс-політик та розподіл ризиків між розробником, постачальником і користувачем алгоритмічної системи.

З позиції теорії права штучний інтелект не визнається самотійним суб'єктом правовідносин, проте виступає складним об'єктом правового регулювання. У класичному розумінні об'єктом правовідносин є матеріальні або нематеріальні блага, щодо яких виникають права та обов'язки суб'єктів. ШІ може одночасно розглядатися як об'єкт права інтелектуальної власності (як програмний продукт), як нематеріальний актив компанії, як інструмент господарської діяльності та як потенційне джерело підвищеного ризику [24; 25]. Це, своєю чергою, впливає на зміст фидуціарних обов'язків директорів, стандартів належної обачності та меж дискреції органів управління, оскільки впровадження алгоритмічних систем вимагає створення внутрішніх механізмів контролю та управління ризиками.

Іншою важливою класифікаційною ознакою є рівень автономності систем: human-in-the-loop (модель «людина в циклі» або «людина в контурі управління»), human-on-the-loop (модель «людина над циклом» або «людина в режимі нагляду») та human-out-of-the-loop («людина поза циклом» – повністю автономні системи) [26]. У першому випадку остаточне рішення приймається людиною, яка використовує алгоритм як допоміжний інструмент; у другому – людина здійснює загальний контроль за роботою системи, втручаючись лише у разі виявлення відхилень або ризиків; натомість повністю автономні системи функціонують без безпосереднього людського втручання після запуску, що суттєво ускладнює механізми контролю та відповідальності. Чим вищий рівень автономності, тим складнішим стає питання розподілу відповідальності між розробником, користувачем та органами управління компанії. У корпоративному контексті це може означати необхідність перегляду внутрішніх політик, процедур аудиту, систем комплаєнсу та механізмів контролю за прийняттям управлінських рішень, що відповідає принципу людського нагляду («human oversight»), закріпленому в Article 14 EU AI Act [16].

Окрім наведених критеріїв, у науковій та регуляторній практиці застосовується класифікація систем штучного інтелекту за типом інтелекту, що має важливе значення для юридичного тлумачення норм корпоративного права. Йдеться насамперед про поділ на вузький (Narrow AI), загальний (Artificial General Intelligence (AGI)) та генеративний штучний інтелект (Generative AI, GenAI) [27]. Вузький штучний інтелект (Narrow AI) є домінуючою формою сучасних алгоритмічних систем. Такі моделі створюються для виконання конкретно визначених завдань – аналіз фінансових даних, розпізнавання образів, автоматизоване прийняття кредитних рішень, оптимізація логістики тощо. Саме цей тип ШІ є предметом чинного правового регулювання, зокрема в межах EU AI Act, який встановлює вимоги до конкретних категорій застосувань систем ШІ, а також у межах американських і канадських нормативних ініціатив [16]. З юридичної точки зору вузький ШІ розглядається як інструмент господарської діяльності, що підлягає регулюванню через механізми відповідальності суб'єкта, який його використовує. Водночас у доктрині активно обговорюється

перспектива створення загального штучного інтелекту (Artificial General Intelligence, AGI), здатного виконувати широкий спектр когнітивних функцій на рівні або вище людського інтелекту [27]. Попри те що AGI наразі залишається гіпотетичною категорією та не є предметом спеціального нормативного регулювання, його потенційна поява вже впливає на юридичну аргументацію, зокрема в аспекті автономності, відповідальності та делегування управлінських функцій. Поряд із теоретичними дискусіями щодо AGI, особливої уваги заслуговує генеративний штучний інтелект (Generative AI, GenAI), до якого належать великі мовні моделі (LLM), системи генерації зображень, програмного коду та інших творчих результатів [28]. У 2024 році EU AI Act окремо виділив категорію моделей загального призначення (general-purpose AI models), включаючи генеративні моделі, встановивши для них спеціальні вимоги щодо прозорості, документації та управління ризиками (Articles 51-56) [16]. На відміну від аналітичних систем, генеративний ШІ створює новий контент, що безпосередньо впливає на сферу інтелектуальної власності, договірних відносин та охорони комерційної таємниці. У корпоративному середовищі використання таких систем породжує питання щодо належності прав на результати їх функціонування, відповідальності за можливе порушення авторських прав під час навчання моделей, а також ризиків розголошення конфіденційної інформації через інтеграцію внутрішніх даних компанії у великі мовні моделі. Це істотно розширює спектр юридичних ризиків, пов'язаних із використанням алгоритмічних систем у господарській діяльності. З огляду на це, правове тлумачення норм корпоративного права повинно враховувати специфіку саме того типу інтелекту, який використовується компанією. Якщо вузький ШІ може бути кваліфікований як інструмент підтримки управлінських рішень, то генеративний ШІ здатен безпосередньо створювати об'єкти інтелектуальної власності або спричиняти порушення прав третіх осіб, що істотно розширює обсяг юридичних ризиків. Відтак класифікація за типом інтелекту виступає необхідним елементом комплексного аналізу штучного інтелекту як об'єкта правового регулювання у корпоративній сфері.

Таким чином, штучний інтелект у сучасному правовому вимірі постає як багатокомпонентний об'єкт регулювання, що поєднує характеристики програмного продукту, нематеріального активу та потенційного джерела підвищеного ризику. Його автономність, адаптивність і здатність генерувати правові наслідки ставлять під сумнів традиційне розуміння управлінського рішення як виключно результату людського волевиявлення. Це зумовлює необхідність переосмислення підходів до юридичного тлумачення корпоративних норм, зокрема у частині розподілу відповідальності, меж делегування повноважень та стандартів належної обачності.

1.2. Правосуб'єктність систем штучного інтелекту в контексті корпоративних відносин

Питання правосуб'єктності штучного інтелекту є одним із найбільш дискусійних у сучасній правовій доктрині. У класичній теорії права правосуб'єктність охоплює три елементи: правоздатність, дієздатність та деліктоздатність [29]. Правоздатність означає здатність бути носієм суб'єктивних прав і юридичних обов'язків; дієздатність – можливість самостійно здійснювати ці права; деліктоздатність – здатність нести юридичну відповідальність за протиправну поведінку [30]. Традиційно такими суб'єктами визнаються фізичні та юридичні особи. Фізична особа набуває правоздатності з моменту народження, а дієздатність – у міру досягнення встановленого законом віку та рівня усвідомлення своїх дій. Юридична особа, своєю чергою, є нормативною конструкцією, створеною для забезпечення участі організованого об'єднання осіб і майна в цивільному обороті. Її суб'єктність виникає не природним шляхом, а внаслідок нормативного визнання та державної реєстрації. Варто констатувати, що категорія суб'єктності у праві має конструктивний характер. Вона не є природною властивістю певного об'єкта, а формується через рішення законодавця та правозастосовну практику. Саме ця конструктивність правосуб'єктності стала підґрунтям для появи дискусії щодо можливості надання певних ознак суб'єкта системам штучного інтелекту. Якщо право вже

визнає юридичну особу самостійним учасником правовідносин, попри її «штучну» природу, постає питання: чи можливе аналогічне нормативне рішення щодо автономних алгоритмічних систем?

Водночас штучний інтелект суттєво відрізняється як від фізичної, так і від юридичної особи. Він не має власної волі, свідомості, інтенціональності чи моральної відповідальності в класичному розумінні. Його функціонування визначається програмною архітектурою, алгоритмічними структурами та масивами навчальних даних. Навіть за наявності високого рівня автономності (здатності функціонувати без безпосереднього втручання людини після запуску) така автономія має технічний характер.

Тому будь-які «дії» системи штучного інтелекту є результатом попереднього програмування, параметризації та делегованих повноважень. Вони не можуть кваліфікуватися як прояв автономної юридичної волі. Це створює фундаментальну теоретичну проблему: для визнання правосуб'єктності необхідно обґрунтувати існування принаймні функціонально самостійного центру прийняття рішень, відокремленого від розробника чи користувача. У випадку ШІ таке відокремлення є умовним, оскільки причинно-наслідковий зв'язок між поведінкою системи та діяльністю людини зберігається.

Попри це, у правовій доктрині сформувалися кілька альтернативних підходів до вирішення питання правосуб'єктності штучного інтелекту. Їх умовно можна поділити на три моделі: модель повної правосуб'єктності (electronic person), модель функціональної або обмеженої суб'єктності, модель збереження виключно об'єктного статусу із розширенням відповідальності людини або юридичної особи [31].

Ідея надання штучному інтелекту статусу так званої «електронної особи» набула розголосу після Резолюції Європейського парламенту 2017 року щодо цивільно-правових правил робототехніки [32]. У документі пропонувалося розглянути можливість запровадження спеціального правового статусу для найбільш автономних роботизованих систем з метою вирішення питання відповідальності за шкоду, заподіяну їх діяльністю [32; 33]. Суть цієї моделі полягає у створенні нового виду суб'єкта права – електронної особи, яка могла б

виступати стороною у правовідносинах, нести самостійну майнову відповідальність та володіти певним обсягом прав та обов'язків. На перший погляд, така конструкція виглядає привабливою, оскільки дозволяє «локалізувати» відповідальність безпосередньо на системі. Однак при глибшому аналізі вона породжує низку концептуальних проблем. По-перше, електронна особа не має власного майна, окрім того, що буде виділено їй власником. Фактично йдеться про створення чергової правової фікції, що потребує складної системи фінансового забезпечення, страхування та контролю. По-друге, надання ІІІ статусу суб'єкта може призвести до розмивання відповідальності реальних осіб – розробників, постачальників або користувачів системи. У корпоративному середовищі це створює ризик використання «електронної особи» як механізму уникнення відповідальності. По-третє, сама ідея суб'єктності передбачає наявність мінімальної автономної волі, тоді як алгоритмічна автономія не є нормативною автономією. Вона не містить моральної або соціальної компоненти, яка традиційно лежить в основі відповідальності. З огляду на це більшість сучасних правопорядків відмовилися від практичної реалізації концепції електронної особи [34]. Відтак ця модель залишається радше теоретичною гіпотезою, ніж реальною регуляторною перспективою.

Іншим підходом є визнання за штучним інтелектом не повної, а функціональної правосуб'єктності [35]. У межах цієї моделі не йдеться про створення нового суб'єкта права в класичному розумінні, а радше про визнання за системою здатності породжувати правові наслідки в межах певної делегованої компетенції. Такий підхід близький до конструкції представництва або агентських відносин [36]. ІІІ розглядається як технічний механізм реалізації волі суб'єкта, проте його рішення можуть визнаватися юридично значущими без безпосереднього людського підтвердження кожного окремого акту. У корпоративному праві це набуває особливого значення. Якщо алгоритм приймає рішення про укладення мікроконтрактів, розміщення біржових заявок або автоматизоване виконання умов договору (наприклад, у смарт-контрактах), виникає питання: чи вважається таке рішення безпосереднім волевиявленням компанії? Функціональна модель фактично відповідає на це питання ствердно:

рішення алгоритму визнається рішенням суб'єкта, який його впровадив, за умови, що воно перебуває у межах делегованих повноважень.

Третій підхід, який наразі є домінуючим у більшості правових систем, полягає у збереженні за штучним інтелектом статусу об'єкта права з одночасним розширенням стандартів відповідальності людини або юридичної особи, що його використовує. У цій моделі відповідальність розподіляється між: розробником системи, постачальником, користувачем, органами управління юридичної особи. Саме цей підхід найбільш узгоджується з ризик-орієнтованою логікою EU AI Act, а також із корпоративною доктриною «due care» та «business judgment rule» [16].

У межах корпоративних правовідносин питання правосуб'єктності штучного інтелекту набуває особливої складності у зв'язку з його інтеграцією в управлінські процеси компанії. Якщо на загальнотеоретичному рівні ШІ визнається об'єктом права, то на функціональному рівні він дедалі частіше виконує роль, близьку до елементу органу управління. У сучасних корпораціях алгоритмічні системи можуть формувати фінансові прогнози, що стають підставою для стратегічних рішень, здійснювати автоматизований аналіз ризиків, визначати параметри кредитної політики, приймати рішення про розміщення активів, запускати автоматичні торгові операції, генерувати рекомендації щодо кадрової політики [37]. У таких випадках алгоритм не просто надає допоміжну інформацію, а фактично впливає на формування управлінської волі юридичної особи. Межа між «рекомендацією» та «рішенням» стає дедалі менш очевидною, особливо якщо людське втручання обмежується формальним підтвердженням автоматично згенерованої пропозиції. Це породжує питання: чи можна розглядати штучний інтелект як своєрідний «квазі-орган» управління? З формальної точки зору відповідь є негативною, адже органом юридичної особи можуть бути лише фізичні особи або колегіальні утворення, визначені установчими документами. Проте з функціональної позиції алгоритм може виконувати частину дискреційних повноважень, які традиційно належать директору або раді директорів. Саме тут виникає ключова проблема делегування. У корпоративному праві делегування повноважень є допустимим, проте воно не

звільняє орган управління від відповідальності за результати прийнятих рішень. Директор може делегувати частину операційної діяльності, але не може делегувати власну фідучіарну відповідальність [38]. Якщо ж алгоритмічна система приймає рішення, що має істотні фінансові або правові наслідки, постає питання: чи є це допустимою формою делегування? Відповідь залежить від рівня автономності системи. У моделях human-in-the-loop (модель «людина в циклі» або «людина в контурі управління»), коли кожне алгоритмічне рішення підлягає обов'язковому людському затвердженню, проблема виглядає менш гострою. Натомість у моделях human-on-the-loop (модель «людина над циклом» або «людина в режимі нагляду») або human-out-of-the-loop («людина поза циклом» – повністю автономні системи) директор фактично передає частину дискреції технічному механізму. У таких умовах трансформується саме поняття управлінського рішення. Воно перестає бути виключно актом особистої оцінки керівника й перетворюється на результат взаємодії людини та алгоритму [39]. Це безпосередньо впливає на застосування стандарту «business judgment rule» [40]. Традиційно суди утримуються від втручання у господарські рішення директора, якщо вони прийняті добросовісно, без конфлікту інтересів і на підставі достатньої інформації. Проте якщо рішення ґрунтується на алгоритмі, логіка якого непрозора, виникає питання: чи можна вважати, що директор діяв на підставі «належної інформації»?

Фідучіарний обов'язок лояльності та обов'язок належної обачності («duty of care») є центральними у корпоративному праві [41]. Використання штучного інтелекту змінює їх зміст. По-перше, обов'язок належної обачності може включати вимогу перевірки алгоритмічних інструментів перед їх впровадженням. Директор повинен розуміти не лише фінансові показники, а й ризики, пов'язані з якістю даних, потенційною упередженістю та технічною стабільністю системи. По-друге, виникає обов'язок контролю за алгоритмічними процесами. Якщо компанія впроваджує високоризикову систему ШІ, орган управління має забезпечити внутрішні процедури аудиту, моніторингу та документування прийнятих рішень [16]. По-третє, з'являється вимога забезпечення прозорості. Нездатність пояснити алгоритмічне рішення може

розглядатися як порушення стандарту належного управління. Відтак правосуб'єктність ШІ у корпоративному контексті набуває специфічного виміру: система не є самостійним суб'єктом права, але її функціональна роль впливає на обсяг прав та обов'язків суб'єктів, що її використовують.

Ключовим практичним питанням залишається розподіл відповідальності у випадку, якщо алгоритмічне рішення спричинило шкоду або порушення закону. Можливі моделі відповідальності включають відповідальність компанії як юридичної особи, якщо алгоритм діяв у межах її господарської діяльності, відповідальність директора, якщо доведено порушення обов'язку належної обачності, відповідальність розробника, якщо шкода спричинена дефектом системи, змішану модель, коли відповідальність розподіляється залежно від ступеня контролю та передбачуваності ризику [42]. У корпоративному праві найбільш реалістичною є модель збереження відповідальності юридичної особи з можливістю притягнення органів управління у випадку недбалості або неналежного контролю.

Отже, розгляд питання правосуб'єктності ШІ у корпоративних відносинах виходить за межі формального визнання його суб'єктом права. Натомість воно трансформується у проблему розподілу повноважень, контролю та відповідальності між людьми, які приймають рішення, та алгоритмічними системами, що формують інформаційну основу цих рішень.

Більшість сучасних правопорядків все ж уникають прямого визнання штучного інтелекту суб'єктом права, натомість зосереджуються на регламентації поведінки осіб, які розробляють, впроваджують і використовують алгоритмічні системи. У цьому сенсі правосуб'єктність ШІ у корпоративних відносинах виявляється не через формальне надання системі прав та обов'язків, а через опосередковану зміну юридичних стандартів діяльності компанії та її органів управління. Європейська модель, закріплена у EU AI Act, демонструє ризик-орієнтований характер регулювання. Регуляторний фокус спрямований не на те, «ким» є система, а на те, «який ризик» вона створює для основоположних прав, безпеки та суспільних інтересів [16]. Це свідчить про те, що правові наслідки використання ШІ у корпоративній сфері визначаються насамперед

категорією системи (високий ризик, неприйнятний ризик тощо), а також дотриманням встановлених вимог до управління ризиками, документації, прозорості та людського нагляду. У практичному вимірі така модель формує для компаній новий комплекс комплаєнс-зобов'язань, невиконання яких може призводити до регуляторної відповідальності й, опосередковано, до питання про належність дій директорів. Підхід Сполучених Штатів Америки традиційно характеризується більшою фрагментарністю та прагненням уникати надмірної централізації регулювання. Водночас тенденції останніх років засвідчують поступове посилення вимог до безпеки і підзвітності алгоритмічних систем, у тому числі через стандарти, керівні принципи та політики державних органів. У контексті корпоративного права актуалізується теза про те, що навіть за відсутності єдиного «кодіфікованого» закону, компанії стикаються з практичною потребою формувати внутрішні системи управління ризиками ІІІ, оскільки недбалість у впровадженні таких систем здатна призводити до цивільно-правових спорів, регуляторних санкцій, репутаційних втрат і, в окремих випадках, до корпоративних позовів щодо неналежного виконання обов'язків органами управління. Важливо, що як європейська, так і американська логіка регулювання фактично відтворює спільний принцип: ІІІ не стає «відповідачем» у правовому сенсі, натомість відповідальність концентрується на людських і корпоративних суб'єктах, які забезпечили його розробку, впровадження або використання.

Оскільки штучний інтелект здатний впливати на управлінські рішення, у корпоративному праві особливе значення набуває питання: яким чином автономність і непрозорість алгоритмів можуть бути «перекладені» на юридичну мову стандартів належного управління. Саме комплаєнс виступає основним механізмом такого перекладу. У практичному вимірі корпоративний комплаєнс у сфері ІІІ включає принаймні такі елементи як політика використання ІІІ в управлінських процесах компанії (для яких рішень дозволено, для яких заборонено або обмежено), модель людського нагляду із визначенням випадків обов'язкового людського затвердження, процедури оцінки ризиків перед впровадженням і протягом експлуатації системи (ризик дискримінації,

порушення прав, витоку даних, дефектів моделі), аудит та документування процесів навчання, тестування та використання системи (щоб забезпечити відтворюваність рішень і можливість доказування), політику даних, які дані можна використовувати, як забезпечується їх якість, правомірність походження, мінімізація упередженості, внутрішню відповідальність і контроль, хто саме в компанії відповідає за впровадження ШІ (комітет ради директорів, комплаєнс-офіцер, юридичний департамент, IT-risk). Ці механізми демонструють, що питання «правосуб'єктності» ШІ в корпоративних відносинах у практичній площині трансформується у питання керованості алгоритмічної системи: чим більш автономною є система, тим більш формалізованими мають бути комплаєнс-процедури та контрольні механізми.

Функціональна роль штучного інтелекту у діяльності компанії неминуче впливає на критерії належної обачності, адже директор не може обґрунтовувати свою поведінку лише посиланням на «складність» технології. У багатьох корпоративних системах належна обачність розуміється як активна поведінка, спрямована на отримання достатньої інформації, оцінку ризиків і забезпечення належного контролю [43]. Тому впровадження систем ШІ може породжувати для директора додаткові вимоги забезпечити, щоб використаний інструмент був підданий тестуванню та оцінці ризиків, розуміти базові параметри роботи системи і межі її застосування, забезпечити контроль і можливість перевірки алгоритмічних рішень, гарантувати, що система не порушує законодавство про захист даних, недискримінацію та інші обов'язкові стандарти. Якщо ж директор впроваджує високоризикову систему без належних комплаєнс-процедур і контролю, це може тлумачитися як недотримання стандарту належної обачності. У такому разі питання відповідальності виникає не через «вину» ШІ, а через неналежне управлінське рішення суб'єкта, який допустив використання небезпечного інструменту без адекватних запобіжників.

Отже, у корпоративних правовідносинах правосуб'єктність систем штучного інтелекту проявляється передусім функціонально. ШІ не визнається самостійним суб'єктом права, однак здатен впливати на формування волі юридичної особи, змінюючи традиційні підходи до делегування повноважень,

контролю й відповідальності. Відповідно, ключовим завданням права є не створення «електронної особи», а формування таких механізмів корпоративного управління та комплаєнсу, які забезпечують підзвітність і контрольованість алгоритмічних рішень у межах діяльності компанії.

1.3. Міжнародні підходи у сфері корпоративного права й тлумачення норм щодо ШІ

Міжнародні підходи до регулювання штучного інтелекту у корпоративній сфері сформувалися як реакція на те, що алгоритмічні системи здатні впливати на управлінські рішення, фінансові та кадрові процеси, комплаєнс, а також на дотримання прав людини і вимог щодо захисту даних. При цьому більшість правопорядків не намагаються вирішити проблему через формальне визнання правосуб'єктності штучного інтелекту, а обирають інший шлях: закріплюють вимоги до поведінки суб'єктів, які розробляють, впроваджують і використовують ШІ, та створюють рамки для корпоративного управління і відповідальності. Такий підхід має прямий зв'язок із корпоративним правом, оскільки юридична відповідальність за наслідки роботи ШІ у переважній більшості випадків залишається на компанії та її органах управління, а підхід до тлумачення норм зводиться до відповіді на питання: які управлінські та комплаєнс-обов'язки виникають у зв'язку з використанням алгоритмічних систем і які стандарти належної обачності очікуються від директорів та керівників.

Найбільш системним за охопленням міжнародним підходом сьогодні є ризик-орієнтована модель Європейського Союзу, закріплена у Регламенті (EU) 2024/1689 (Artificial Intelligence Act). У ньому визначення «системи штучного інтелекту» побудоване не як технічний опис програмного забезпечення, а як юридично релевантна конструкція, що охоплює машинні системи, які працюють із різними рівнями автономності, можуть проявляти адаптивність після розгортання, та здатні генерувати прогнози, контент, рекомендації або рішення, які впливають на фізичне чи віртуальне середовище. Це визначення є важливим

саме для корпоративного права, оскільки воно задає межі: які інструменти підпадають під спеціальне регулювання, і коли корпоративна практика (використання моделей у фінансових, HR або комплаєнс-процесах) переходить у зону підвищених регуляторних вимог. Сутність європейського підходу полягає в тому, що правове значення має ризик, а не «природа» суб'єкта: регуляція фокусується на категоризації систем (зокрема, на високоризикових) та на встановленні обов'язків щодо управління ризиками, документації, прозорості та людського нагляду. У корпоративній площині це змінює тлумачення належної обачності: якщо компанія впроваджує високоризиковий інструмент, виникає очікування, що органи управління забезпечать внутрішні процедури контролю, аудиту, розподілу ролей, а також належне документування прийняття рішень. Фактично, регуляторна рамка ЄС трансформується у стандарт корпоративного «governance» та комплаєнсу, адже юридичне тлумачення корпоративних норм (про обов'язки директора, стандарт дбайливості, внутрішній контроль) має враховувати, що використання ШІ створює передбачувані регуляторні ризики, а отже потребує формалізованого управління цими ризиками.

На рівні міжнародних організацій значний вплив на формування корпоративних стандартів справляє Організація економічного співробітництва та розвитку. По-перше, важливою є оновлена дефініція «AI system» у рекомендаціях OECD, яка закріплює підхід, близький до європейського: машинна система, що для явних або неявних цілей «виводить» з вхідних даних спосіб генерування виходів (прогнозів, контенту, рекомендацій чи рішень), які можуть впливати на середовище [44]. По-друге, OECD у 2026 році опублікувала OECD Due Diligence Guidance for Responsible AI, яка переводить принципи «відповідального ШІ» у площину практичних управлінських кроків компаній: оцінка ризиків, governance-механізми, підзвітність, контроль протягом життєвого циклу системи [45].

Північноамериканський підхід загалом характеризується більшою фрагментарністю, однак у ньому теж простежується зміщення до управління ризиками та корпоративної підзвітності. У Канаді показовим є розроблення законодавчої рамки навколо Artificial Intelligence and Data Act (AIDA), яка була

запропонована як частина Bill C-27, де особливий акцент було зроблено на категорії «high-impact systems», а критерії віднесення до таких систем планувалося деталізувати на рівні підзаконного регулювання [9; 46]. Для корпоративної практики це означало б, що відповідальність компанії та очікувані комплаєнс-обов'язки залежатимуть від того, чи кваліфікується система як «високовпливова», а також від вимог щодо governance-механізмів, документування та контролю, що прямо кореспондує із корпоративними стандартами належної обачності керівництва. Формально це не «корпоративний закон», але фактично, це регуляторна рамка, яка впливає на корпоративні процеси прийняття рішень і розподілу відповідальності.

У Сполучених Штатах вагому роль відіграють стандарти та рамкові документи, що використовуються бізнесом як основа для комплаєнсу. Показовим прикладом є NIST AI Risk Management Framework (AI RMF 1.0), який пропонує структуру управління ризиками ШІ через управлінські та технічні функції, орієнтовані на governance й контроль протягом життєвого циклу системи [8]. Для корпоративного права такі рамки мають значення як «best practices», що поступово перетворюються на очікуваний стандарт поведінки (зокрема у великих корпораціях): під час оцінки недбалості або належної обачності директорів суди та регулятори часто орієнтуються на те, чи діяла компанія відповідно до розумних стандартів управління ризиками. Додатково, NIST опублікував профіль для генеративного ШІ як доповнення до AI RMF, що є корисним для корпоративного тлумачення ризиків LLM та GenAI-систем (ризики галюцинацій, витоку даних, порушення авторських прав).

Велика Британія займає проміжну позицію між жорсткою регуляцією та саморегулюванням: урядовий підхід, викладений у White Paper «A pro-innovation approach to AI regulation», орієнтується на принципи (зокрема, безпеки, прозорості, справедливості, підзвітності) і покладає значну роль на галузевих регуляторів [18]. Для корпоративного права це важливо як приклад моделі, де вимоги до компаній можуть бути викладені через регуляторні очікування у конкретних секторах (фінанси, медицина, реклама, працевлаштування), а корпоративне тлумачення норм зводиться до того, що директори повинні

забезпечити відповідність секторним вимогам і мати внутрішні процедури контролю.

Окремим важливим рівнем міжнародних підходів є стандартизація. ISO/IEC 42001:2023 (AI management systems) пропонує вимоги й керівництво для побудови системи управління ШІ в організаціях [47]. Для корпоративного права це може виступати як інструмент доведення належної обачності, адже компанія, яка впровадила стандартизовану систему управління ШІ (політики, ролі, контроль, безперервне поліпшення), має сильнішу позицію у разі спорів або регуляторної перевірки, оскільки може показати, що діяла системно, а не ситуативно. Водночас, у доктрині та політичних дискусіях періодично піднімається ідея надання автономним системам спеціального правового статусу. Символічним джерелом такої дискусії є Резолюція Європейського Парламенту 2017 року щодо цивільно-правових правил робототехніки, де згадувалася можливість розгляду «електронної особи» для найбільш автономних систем [32]. Однак подальший розвиток правового регулювання в ЄС (включно з AI Act) демонструє відхід від цієї конструкції і фокус на відповідальності компаній та людей. Для корпоративного права це фактично означає, що міжнародний тренд полягає не у «суб'єктності ШІ», а у підвищенні стандартів корпоративного управління ризиками, прозорості та підзвітності.

Міжнародні регуляторні та стандартизаційні документи у сфері штучного інтелекту не завжди є безпосередньо обов'язковими для конкретної корпорації, однак вони формують очікуваний стандарт належної поведінки суб'єктів господарювання. Саме тому у корпоративному праві вони набувають значення не лише як нормативні акти, а й як орієнтири для тлумачення фідучіарних обов'язків органів управління. У класичному розумінні обов'язок належної обачності («duty of care») вимагає від директора діяти інформовано, розумно та в інтересах компанії. У контексті оперування алгоритмічними системами зміст цієї вимоги трансформується. Якщо міжнародні стандарти (наприклад, AI Act, OECD Due Diligence Guidance, NIST AI RMF) передбачають необхідність оцінки ризиків, документування, людського нагляду та управління даними, ігнорування таких стандартів може тлумачитися як недотримання належної обачності.

Інакше кажучи, міжнародні рамки створюють новий горизонт очікуваної управлінської поведінки. Якщо директор впроваджує систему штучного інтелекту без оцінки її ризиків, без внутрішньої політики використання або без механізму аудиту, це може розглядатися як порушення стандарту розумного управління, навіть якщо прямої законодавчої заборони не існує.

Особливого значення міжнародні підходи набувають у контексті застосування «business judgment rule». Традиційно цей принцип передбачає судову стриманість щодо втручання в господарські рішення органів управління за умови, що вони були прийняті добросовісно, без конфлікту інтересів і на основі достатньої інформації. Проте використання штучного інтелекту у процесі прийняття рішень ставить питання: що вважати «достатньою інформацією», якщо рішення ґрунтується на алгоритмічній моделі? Міжнародні стандарти, що передбачають необхідність перевірки якості даних, оцінки упередженості, тестування моделей, забезпечення прозорості, документування процесів, можуть використовуватися як критерії для оцінки того, чи діяли директори розумно та обачно. Якщо компанія дотримувалася міжнародно визнаних підходів до управління ризиками ШІ, це може посилювати позицію захисту у спорі щодо неналежного управління. Натомість повне ігнорування таких стандартів може свідчити про недбалість. Тобто, міжнародні документи набувають ролі своєрідного «м'якого права», яке поступово впливає на формування судових критеріїв оцінки управлінської поведінки.

Концепція «due diligence», що активно використовується в документах OECD та Європейського Союзу, має особливе значення для корпоративного тлумачення. У контексті штучного інтелекту вона означає систематичну ідентифікацію, оцінку та мінімізацію ризиків протягом життєвого циклу системи. Для корпоративного управління це означає наявність формалізованих процедур оцінки ризиків до впровадження системи, визначення відповідальних осіб за моніторинг, регулярний перегляд алгоритмічних моделей, ведення документації, яка дозволяє відтворити логіку прийняття рішень. Якщо такі механізми відсутні, питання відповідальності директора може виникати навіть у разі, коли шкода була спричинена неумисно. У цьому сенсі міжнародні підходи

трансформують корпоративне право: від «реактивної» відповідальності за вже заподіяну шкоду до «проактивної» відповідальності за неналежну організацію процесів управління ризиками.

Однією з центральних ідей міжнародних підходів є принцип людського нагляду («human oversight»). Його закріплення у європейському та міжнародному регулюванні означає, що навіть автономні системи повинні залишатися під контролем людини. Для корпоративного права це має фундаментальне значення. Якщо компанія впроваджує повністю автономну систему без механізму людського втручання, виникає питання: чи не відбулося фактичне усунення органів управління від реалізації своїх повноважень? З правової точки зору повне «перекладання» дискреції на алгоритм може суперечити природі корпоративного управління, де органи управління зобов'язані діяти особисто, розумно та добросовісно. Відтак міжнародні вимоги щодо людського нагляду можуть тлумачитися як нормативне підтвердження того, що алгоритм не може замінити директора, а лише виступає інструментом підтримки прийняття рішень.

Міжнародні підходи до регулювання штучного інтелекту демонструють єдину тенденцію: відповідальність за використання алгоритмічних систем покладається не на саму систему, а на суб'єктів, які забезпечують її розробку, впровадження та експлуатацію. У корпоративному вимірі, це зумовлює необхідність правового тлумачення норм про фідуціарні обов'язки, належну обачність та внутрішній контроль має враховувати вимоги до управління ризиками штучного інтелекту. Міжнародні стандарти, такі як обов'язкові регламенти, так і акти «м'якого права» поступово формують новий зміст корпоративного «governance». Вони стають орієнтиром для оцінки розумності та добросовісності управлінських рішень, а отже впливають на юридичну кваліфікацію поведінки органів управління в умовах алгоритмічного управління.

Висновки до розділу 1

У результаті дослідження теоретико-правових підходів до тлумачення правовідносин у сфері штучного інтелекту встановлено, що ШІ у сучасному праві не може розглядатися виключно як технічне явище. Його нормативне осмислення дедалі більше пов'язується з категоріями ризику, автономності, впливу на права та інтереси осіб, а також із питаннями корпоративного управління, комплаєнсу та відповідальності. Чинні міжнародні та національні підходи свідчать, що юридично значущим є не лише функціонування алгоритму як такого, а насамперед ті правові наслідки, які виникають унаслідок його використання суб'єктами господарювання. Саме тому штучний інтелект доцільно визначати як складний об'єкт правового регулювання, що поєднує ознаки програмного продукту, інструменту прийняття рішень, нематеріального активу та потенційного джерела підвищених правових і корпоративних ризиків. Такий висновок узгоджується із сучасною європейською моделлю, відповідно до якої AI Act уже набрав чинності 1 серпня 2024 року, а його положення вводяться поетапно, з повною загальною застосовністю з 2 серпня 2026 року та окремими винятками за строками.

У межах першого підрозділу обґрунтовано, що для цілей корпоративного права визначальними ознаками штучного інтелекту є автономність, адаптивність, здатність генерувати прогнози, рекомендації чи рішення, масштабованість впливу, залежність від даних та непрозорість алгоритмічної логіки. Саме ці характеристики зумовлюють необхідність переосмислення традиційних підходів до управлінського рішення, адже в умовах алгоритмічного аналізу юридично значуще рішення дедалі частіше формується як результат взаємодії людини і технічної системи. Встановлено, що в корпоративному середовищі особливого значення набуває не абстрактне визначення ШІ, а його класифікація за рівнем автономності, сферою застосування та рівнем ризику. Європейський підхід, закріплений у Регламенті (ЄС) 2024/1689, підтверджує, що правове значення має саме ризикова природа системи та її здатність впливати на фізичне чи віртуальне середовище, а не формальне технічне найменування моделі.

За результатами аналізу підрозділу другого зроблено висновок, що на сучасному етапі розвитку права системи штучного інтелекту не визнаються самостійними суб'єктами корпоративних правовідносин. Концепція «електронної особи», яка свого часу обговорювалася в європейському політико-правовому дискурсі, не була реалізована у чинному регулюванні. Натомість домінує підхід, за яким ШІ зберігає статус об'єкта права, а юридична відповідальність концентрується на людських і корпоративних суб'єктах, що його розробляють, впроваджують, контролюють або використовують. Отже, проблема правосуб'єктності ШІ у корпоративній площині трансформується не у питання надання алгоритму власної волі чи деліктоздатності, а у питання допустимих меж делегування, належного контролю, прозорості, документування та розподілу відповідальності між компанією, її органами управління, розробником і постачальником системи. Водночас доведено, що хоча ШІ не є суб'єктом права у формальному розумінні, він може виконувати функціональну роль, яка істотно впливає на формування волі юридичної особи. Це особливо помітно у випадках використання алгоритмічних систем для фінансового прогнозування, кадрових рішень, управління ризиками, комплаєнсу, автоматизованого укладення чи виконання договорів. У таких ситуаціях алгоритм не замінює орган управління юридичної особи, однак може істотно впливати на зміст управлінського рішення. Через це змінюється і зміст фідучіарних обов'язків директорів: стандарт належної обачності охоплює вже не лише економічну доцільність рішення, а й обов'язок оцінити характеристики моделі, якість даних, ризики дискримінації, можливість людського нагляду та відповідність регуляторним вимогам. Відтак правова оцінка дій органів управління дедалі більше залежить від того, чи створила компанія належну систему контролю над використанням ШІ.

У межах підрозділу третього встановлено, що міжнародні підходи до регулювання ШІ у корпоративній сфері формують спільну тенденцію у вигляді відмови від персоніфікації алгоритму та переходу до ризик-орієнтованого регулювання поведінки тих суб'єктів, які забезпечують його життєвий цикл. Найбільш системною нині є модель Європейського Союзу, де AI Act встановлює

обов'язки щодо управління ризиками, документації, прозорості, людського нагляду та контролю за моделями загального призначення. У Великій Британії зберігається більш гнучкий, секторний і принципоорієнтований підхід, заснований на регуляторних очікуваннях, а не на єдиному кодифікованому законі. У США вагому роль відіграють рамкові стандарти управління ризиками, насамперед NIST AI RMF, тоді як федеральна політика після Executive Order 14179 у 2025 році акцентує зменшення бар'єрів для розвитку ШІ. У Канаді, своєю чергою, AIDA як частина Bill C-27 не була прийнята і фактично припинила просування, що свідчить про незавершеність федеральної кодифікації, хоча сама дискусія щодо high-impact systems зберігає значення для порівняльного аналізу.

Окремо з'ясовано, що дедалі більшого значення для корпоративного права набувають акти «м'якого права» та стандартизація. OECD у лютому 2026 року оприлюднила Due Diligence Guidance for Responsible AI, яка фактично перекладає загальні принципи відповідального використання ШІ у практичну площину корпоративного управління, а ISO/IEC 42001:2023 запропонувала першу міжнародну модель системи управління ШІ в організації. Хоча такі документи не завжди є безпосередньо обов'язковими, вони формують очікуваний стандарт належної поведінки компанії та її органів управління, а тому можуть використовуватися як орієнтир для тлумачення обов'язку належної обачності, належного внутрішнього контролю та корпоративного комплаєнсу.

Таким чином, теоретико-правові підходи, розглянуті в розділі 1, дозволяють сформулювати загальний висновок: у сфері корпоративного права штучний інтелект не є самостійним носієм прав та обов'язків, але виступає юридично значущим фактором трансформації корпоративних правовідносин. Його використання змінює зміст управлінського рішення, ускладнює застосування традиційних категорій волі, контролю та вини, а також розширює зміст фідучіарних обов'язків органів управління. Відтак головним напрямом розвитку сучасного регулювання є не конструювання окремої «правосуб'єктності» ШІ, а вироблення таких механізмів корпоративного управління, які забезпечують підзвітність, людський нагляд, належне управління ризиками та доказовість добросовісної поведінки компанії при використанні

алгоритмічних систем. Саме цей висновок становить теоретичну основу для подальшого порівняльного аналізу корпоративних форм і практики тлумачення корпоративного права у сфері ІІІ в наступних розділах дослідження.

РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНЕ ТЛУМАЧЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ ФОРМ У ДЕРЖАВАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ

2.1. Тлумачення корпоративних форм із обмеженою відповідальністю у праві держав Західної Європи та Північної Америки

Інститут обмеженої відповідальності є одним із базових елементів сучасного корпоративного права, оскільки саме він забезпечує відокремлення майнової сфери юридичної особи від майна її учасників і визначає межі підприємницького ризику. Його становлення стало важливим чинником розвитку підприємництва, адже надало можливість інвесторам брати участь у комерційній діяльності без ризику втрати всього особистого майна у разі невдачі бізнес-проекту. Проте, попри спільну економічну функцію, правові системи держав Західної Європи та Північної Америки сформували різні моделі нормативного оформлення корпоративних форм з обмеженою відповідальністю. Загалом у державах англо-американської правової традиції корпоративні форми характеризуються більшою гнучкістю внутрішньої організації та ширшим простором для договірного регулювання. Натомість континентальні правові системи тяжіють до більш детального законодавчого визначення статусу компаній, структури органів управління та вимог до капіталу. У сфері інноваційної економіки, зокрема щодо компаній, які працюють із цифровими технологіями та системами штучного інтелекту, ця відмінність набуває особливого значення, оскільки такі суб'єкти потребують одночасно і гнучкого корпоративного дизайну, і належного рівня внутрішнього контролю, комплаєнсу та розподілу ризиків.

У праві Сполучених Штатів Америки корпоративні форми з обмеженою відповідальністю займають центральне місце у структурі підприємницької діяльності. Американська модель ґрунтується на децентралізованому регулюванні, оскільки створення та діяльність компаній належать до компетенції окремих штатів. Водночас завдяки модельним актам і усталеній судовій та діловій практиці у США сформувався порівняно уніфікований підхід до основних видів корпоративних структур [48]. Визначальною рисою таких

структур є наявність окремої правосуб'єктності компанії та принцип обмеженої відповідальності учасників, за яким власники бізнесу не відповідають особистим майном за зобов'язаннями юридичної особи [49].

Найбільш класичною формою ведення бізнесу у США є корпорація (Corporation, Inc.). Для неї характерними є поділ капіталу на акції, наявність акціонерів як носіїв корпоративних прав, а також відносно формалізована система управління через раду директорів і виконавчих посадових осіб [50]. Акціонери за загальним правилом несуть ризик лише в межах вкладеного капіталу, що робить цю форму особливо придатною для залучення інвестицій і масштабування бізнесу. Саме тому корпорація залишається найбільш придатною конструкцією для великих технологічних компаній та проєктів, орієнтованих на активне зростання, залучення зовнішнього фінансування і складніші механізми корпоративного управління.

Поряд із корпорацією важливе місце в американському корпоративному праві посідає Limited Liability Company (LLC). Ця форма поєднує окремі риси корпорації та партнерства: з одного боку, вона забезпечує обмежену відповідальність учасників, а з іншого – зберігає значну свободу у визначенні внутрішньої організації компанії [51]. Ключове значення для функціонування LLC має «operating agreement», у якому учасники визначають порядок управління, розподіл прибутку, внутрішні повноваження та інші аспекти діяльності товариства. Саме така договірна пластичність зробила LLC особливо привабливою для стартапів, включно з компаніями, що працюють у сфері штучного інтелекту, оскільки вона дозволяє гнучко налаштувати структуру управління під конкретну бізнес-модель.

Окреме практичне значення має Single Member LLC – товариство з обмеженою відповідальністю з одним учасником. Його поява істотно розширила можливості індивідуального підприємництва, оскільки одна фізична чи юридична особа може створити окрему юридичну особу та відокремити особисті активи від підприємницьких ризиків, не втрачаючи при цьому повного контролю над бізнесом [52]. Для інноваційних проєктів ця форма є особливо зручною на початковому етапі, коли стартап ще не залучив співзасновників чи інвесторів,

але вже потребує юридичного оформлення, захисту активів і договірної автономії. Надалі така структура може бути трансформована у багаточленну LLC або корпорацію залежно від потреб фінансування та масштабування.

У системі американських форм з елементами обмеженої відповідальності важливу роль також відіграють партнерські конструкції. Limited Liability Partnership (LLP) поєднує партнерську модель внутрішньої взаємодії з обмеженням особистої відповідальності партнерів за професійні помилки та зобов'язання інших учасників [53]. Ця форма є більш характерною для професійних об'єднань, таких як юридичні, аудиторські чи консалтингові фірми і значно рідше використовується для технологічного бізнесу. Натомість Limited Partnership (LP), яка передбачає поділ учасників на генеральних та партнерів з обмеженою відповідальністю, має особливе значення саме у сфері інвестиційної діяльності [54]. Генеральний партнер управляє структурою і несе повну відповідальність, тоді як limited partners інвестують капітал і ризикують лише в межах своїх внесків.

Саме форма LP широко використовується у венчурному інвестуванні, що має безпосереднє значення для розвитку ринку штучного інтелекту. У межах такої моделі керуюча структура виступає general partner, а інвестори як limited partners, не залучаючись до оперативного управління фондом [55]. Це створює зручний механізм акумулювання капіталу для фінансування високоризикових технологічних проєктів, зокрема AI-стартапів у галузях машинного навчання, обробки великих даних та автономних систем. Отже, в американській моделі форми з обмеженою відповідальністю виконують не лише захисну функцію для учасників, а й інституційно підтримують інноваційну екосистему шляхом поєднання підприємницької гнучкості та інвестиційної привабливості.

Корпоративне право Канади історично формувалося під впливом британської правової традиції, однак набуло власної специфіки у зв'язку з федеративною природою держави. На відміну від централізованих моделей, у Канаді компанії можуть створюватися як за федеральним законодавством, так і за законодавством окремих провінцій. Базовим актом федерального рівня є Canada Business Corporations Act, який визначає порядок інкорпорації,

корпоративну структуру та основи правового статусу корпорацій [56]. Поряд із ним діють провінційні режими, що дозволяє суб'єктам господарювання обирати юрисдикцію реєстрації залежно від територіального масштабу діяльності та бізнес-цілей.

Найбільш поширеною формою підприємницької діяльності у Канаді є corporation. Вона, як і в інших англо-американських правопорядках, є окремою юридичною особою, що має відокремлене майно, самостійно бере участь у цивільному обороті та відповідає за власними зобов'язаннями. Її акціонери не відповідають особистим майном за борги компанії, а їхній ризик обмежується обсягом внесених інвестицій [57]. Така модель є особливо придатною для компаній, які планують розширення бізнесу та залучення зовнішнього фінансування.

Особливе місце у канадському корпоративному праві посідає Canadian-controlled private corporation (CCPC), тобто приватна корпорація, що контролюється канадськими резидентами. Цей статус важливий не стільки з погляду загальної теорії корпоративних форм, скільки з позиції практичних наслідків для бізнесу, адже законодавство пов'язує з ним низку податкових стимулів і режимів підтримки малого та середнього підприємництва [58]. Саме тому CCPC часто розглядається як одна з найбільш придатних форм для компаній на ранніх стадіях розвитку, у тому числі для технологічних стартапів, які потребують поєднання корпоративної автономії та сприятливого податкового режиму.

Крім корпорацій, у Канаді використовуються також партнерські конструкції. Limited Partnership, як і в США, застосовується насамперед у сфері інвестиційної діяльності та венчурного фінансування [59]. Вона дозволяє розмежувати управлінську функцію та інвестиційну участь: генеральний партнер здійснює управління, тоді як обмежені партнери надають капітал і не втручаються в оперативну діяльність. Така форма має значення для фінансування інноваційних компаній, оскільки через LP-структури здійснюється інвестування у стартапи, пов'язані з цифровими технологіями та системами штучного інтелекту.

Limited Liability Partnership у Канаді також існує, однак її функціональне призначення інше. Вона переважно використовується у професійних сферах, де важливим є поєднання колективної організації діяльності та захисту партнерів від відповідальності за дії один одного [60]. Для технологічних компаній ця форма не є типовою, оскільки вона гірше пристосована до венчурного фінансування та класичних моделей масштабування бізнесу.

Отже, канадська модель загалом зберігає англо-американську логіку корпоративного регулювання, проте поєднує її з федеративною багаторівневістю та помітним значенням податково-інституційних стимулів для малого і середнього бізнесу. Для компаній у сфері штучного інтелекту наслідком такого підходу є те, що вибір корпоративної форми у Канаді пов'язаний не лише з питанням обмеження відповідальності, а й із вибором юрисдикції інкорпорації, режиму регуляторного супроводу та податкових переваг. У цьому аспекті канадський підхід є менш договірно-конструкторським, ніж американський, але водночас залишається достатньо гнучким для підтримки інноваційного сектору.

Ще однією важливою юрисдикцією англо-американської правової традиції є Велика Британія, корпоративне право якої поєднує значну історичну спадкоємність із поступовою модернізацією нормативної бази. Основним нормативним актом, що регулює створення та діяльність компаній, є Companies Act 2006, який встановлює загальні принципи інкорпорації, структури корпоративного управління, прав та обов'язків учасників, а також визначає межі відповідальності компаній і їхніх органів управління [61]. Водночас британська система зберігає характерну для англо-саксонської правової традиції орієнтацію на практичне застосування норм і значну роль судового тлумачення у формуванні корпоративних стандартів.

Найпоширенішою організаційно-правовою формою підприємницької діяльності у Великій Британії є Private company limited by shares (Ltd), тобто приватна компанія з обмеженою відповідальністю. У межах цієї конструкції відповідальність учасників обмежується сумою неоплачених акцій, тоді як сама компанія виступає самостійною юридичною особою, що має відокремлене майно, може укладати договори, набувати майнових прав і нести

відповідальність за власними зобов'язаннями [62]. Така модель є особливо привабливою для малого та середнього бізнесу, оскільки процедура створення компанії є відносно простою, а вимоги до статутного капіталу залишаються мінімальними. У контексті розвитку технологічного сектору саме форма Ltd стала основною організаційною конструкцією для стартапів, включно з компаніями, що працюють у сфері штучного інтелекту та цифрових технологій. Це пояснюється тим, що Ltd поєднує обмеження відповідальності засновників із відносно гнучкою системою внутрішнього управління. Засновники мають можливість визначати внутрішні правила діяльності компанії через статут (articles of association) та інші корпоративні документи, що дозволяє адаптувати структуру управління до потреб інноваційного бізнесу [62].

Для великих підприємств, які планують публічне розміщення акцій або залучення значного обсягу інвестицій, британське законодавство передбачає форму Public limited company (PLC). На відміну від приватних компаній, PLC підпадають під більш суворі вимоги щодо мінімального статутного капіталу, структури корпоративного управління та розкриття інформації [63]. Така форма є типовою для великих корпорацій, акції яких можуть обертатися на фондових біржах, і використовується переважно у випадках, коли компанія виходить на публічні ринки капіталу.

Окрім акціонерних компаній, британська правова система передбачає також партнерські форми з елементами обмеженої відповідальності. Однією з таких конструкцій є Limited Liability Partnership (LLP), правовий статус якої визначено Limited Liability Partnerships Act 2000 [64]. Особливістю LLP є поєднання рис партнерської організації бізнесу з наявністю окремої правосуб'єктності. Учасники такого партнерства не несуть особистої відповідальності за борги або професійні помилки інших партнерів, що робить цю форму особливо популярною серед професійних об'єднань, а саме, юридичних, аудиторських чи консалтингових фірм. Водночас у сфері технологічного підприємництва LLP використовується значно рідше, ніж корпоративні форми на кшталт Ltd або PLC. Це пов'язано з тим, що партнерська модель менш пристосована до залучення венчурного фінансування та

структурованих інвестицій, які зазвичай передбачають акціонерну форму організації бізнесу.

Особливістю британського корпоративного права є також існування спеціалізованих форм компаній, орієнтованих на поєднання підприємницької діяльності із суспільно корисними цілями. Прикладом такої конструкції є Community Interest Company (CIC), яка функціонує як компанія з обмеженою відповідальністю, проте її діяльність спрямована на реалізацію соціальних або громадських інтересів. Законодавство передбачає спеціальні обмеження щодо розподілу прибутку та використання активів CIC, що гарантує спрямування частини ресурсів на суспільно корисні цілі [65]. Хоча CIC використовується переважно у сфері соціального підприємництва, сама поява такої форми демонструє прагнення британського законодавства адаптувати корпоративні інструменти до нових соціально-економічних потреб. У ширшому контексті це відображає загальну тенденцію британського корпоративного права до створення гнучкого інституційного середовища, у якому підприємницькі структури можуть поєднувати економічну діяльність із реалізацією суспільних інтересів.

У сфері використання штучного інтелекту британська модель корпоративного регулювання має особливе значення також з точки зору стандартів управління. Законодавство та судова практика приділяють значну увагу обов'язкам директорів компаній, зокрема щодо належної обачності, добросовісності та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. У контексті застосування алгоритмічних систем впливає обов'язок керівництва компаній забезпечувати належну перевірку технологічних ризиків, внутрішній контроль і комплаєнс-процедури, пов'язані з використанням даних та автоматизованих систем прийняття рішень.

Тобто, британська модель корпоративного права поєднує гнучкість організаційних форм із відносно чіткими стандартами корпоративного управління. Така комбінація створює сприятливе правове середовище для розвитку інноваційних компаній, включно з підприємствами у сфері штучного

інтелекту, оскільки дозволяє одночасно забезпечити адаптивність бізнес-структур та належний рівень контролю за діяльністю органів управління.

Німеччина як представник континентальної (романо-германської) правової сім'ї демонструє інший підхід до корпоративного регулювання, який характеризується більшою формалізованістю, кодифікованістю та чіткістю правових конструкцій. Основу корпоративного права становлять такі нормативні акти, як Закон про товариства з обмеженою відповідальністю (Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung – GmbHG) та Закон про акціонерні товариства (Aktengesetz – AktG), які детально регламентують порядок створення, функціонування та припинення діяльності компаній [66; 67]. На відміну від англо-американської моделі, німецьке право характеризується більш жорсткими вимогами до структури управління, капіталу та процедур корпоративного контролю.

Найпоширенішою формою підприємницької діяльності у Німеччині є товариство з обмеженою відповідальністю (Gesellschaft mit beschränkter Haftung – GmbH). Ця форма поєднує обмеження відповідальності учасників із відносною стабільністю та передбачуваністю корпоративного управління. GmbH є окремою юридичною особою, яка володіє відокремленим майном і самостійно несе відповідальність за своїми зобов'язаннями, тоді як ризик учасників обмежується їхніми внесками до статутного капіталу [68]. Законодавство встановлює мінімальний розмір статутного капіталу, що забезпечує певний рівень фінансової стабільності компанії та захист інтересів кредиторів.

Особливістю німецької моделі є наявність спрощеної форми GmbH – Unternehmergesellschaft (haftungsbeschränkt) (UG), яка була запроваджена для підтримки малого та інноваційного бізнесу. UG дозволяє створити компанію з мінімальним стартовим капіталом, що робить її привабливою для стартапів, зокрема у сфері цифрових технологій та штучного інтелекту [69]. Водночас законодавство передбачає обов'язок накопичення резервного капіталу, що забезпечує поступове досягнення рівня класичної GmbH.

Для великих підприємств, орієнтованих на залучення значних інвестицій та вихід на фондові ринки, у Німеччині передбачена форма акціонерного

товариства (Aktiengesellschaft, AG). Ця форма характеризується більш складною структурою управління, яка включає правління (Vorstand), наглядову раду (Aufsichtsrat) та загальні збори акціонерів [70]. AG підпадає під суворі вимоги щодо розкриття інформації, корпоративного контролю та захисту прав інвесторів, що робить її придатною для великих корпорацій та публічних компаній.

Важливою рисою німецького корпоративного права є також принцип співуправління (Mitbestimmung), який передбачає участь працівників у діяльності наглядових органів компанії [71]. Це відображає соціально орієнтований характер німецької правової системи та сприяє балансу інтересів між власниками капіталу та трудовими колективами.

Резюмуючи, німецька модель корпоративного права відрізняється більшою структурованістю та формалізацією порівняно з англо-американською системою, проте водночас забезпечує високий рівень правової визначеності та стабільності. Для компаній у сфері штучного інтелекту це означає необхідність дотримання більш жорстких процедурних вимог, але водночас гарантує передбачуваність правового середовища та довіру з боку інвесторів.

Франція як представник континентальної правової системи також характеризується високим рівнем кодифікованості корпоративного права та чіткою регламентацією правового статусу господарських товариств. Основним джерелом регулювання є Комерційний кодекс Франції (Code de commerce), який визначає види компаній, порядок їх створення, управління та припинення діяльності [72]. Французька модель корпоративного права поєднує формалізованість правових конструкцій із відносною гнучкістю окремих організаційно-правових форм, що дозволяє адаптувати їх до потреб сучасного бізнесу.

Найбільш поширеною формою підприємницької діяльності у Франції є товариство з обмеженою відповідальністю (Société à responsabilité limitée, SARL). Ця форма орієнтована переважно на малий та середній бізнес і передбачає обмеження відповідальності учасників у межах їхніх внесків до статутного капіталу. SARL є окремою юридичною особою, що володіє

відокремленим майном і самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями [73]. Водночас законодавство встановлює певні обмеження щодо структури управління та передачі часток, що забезпечує стабільність складу учасників і контроль над діяльністю компанії.

Для інноваційних компаній і стартапів у Франції особливе значення має форма *Société par actions simplifiée* (SAS). Її ключовою перевагою є високий рівень договірної свободи: учасники можуть самостійно визначати структуру органів управління, порядок прийняття рішень і внутрішні правила діяльності компанії [74]. Така гнучкість робить SAS однією з найпопулярніших форм для технологічних компаній, включно зі стартапами у сфері штучного інтелекту, оскільки вона дозволяє ефективно поєднувати залучення інвестицій із збереженням контролю засновників над бізнесом.

Для великих компаній, які планують вихід на фондові ринки та залучення значного капіталу, французьке право передбачає форму *Société anonyme* (SA). Вона характеризується більш складною структурою управління, яка може бути організована за одно- або дворівневою моделлю, а також підпадає під суворі вимоги щодо розкриття інформації та корпоративного контролю [75]. SA використовується переважно великими корпораціями та публічними компаніями.

Загалом, французька модель корпоративного права поєднує традиційну формалізованість із наявністю гнучких інструментів для сучасного бізнесу. Особливо це проявляється у використанні форми SAS, яка стала ключовим інструментом для розвитку інноваційного сектору та стартап-екосистеми. Аналогічно до німецького підходу, французьке право забезпечує високий рівень правової визначеності, але водночас пропонує механізми адаптації до динамічних умов цифрової економіки.

Спільною для всіх розглянутих юрисдикцій рисою є наявність базових організаційно-правових форм із обмеженою відповідальністю, які забезпечують відокремлення майна компанії від майна її учасників. Така конструкція виступає фундаментальним елементом сучасного корпоративного права, оскільки створює сприятливі умови для залучення інвестицій, розвитку підприємництва

та мінімізації ризиків для засновників. У зазначеному ракурсі, аналізовані правові системи демонструють функціональну схожість, незважаючи на відмінності у правових традиціях. Водночас ключові відмінності проявляються у ступені формалізації корпоративного регулювання та ролі договірної автономії. Англо-американська модель (США, Велика Британія, Канада) характеризується більшою гнучкістю, що проявляється у можливості учасників самостійно визначати внутрішню структуру управління компанією. Особливо це простежується у таких формах, як LLC у США або SAS у Франції (яка, хоча й належить до континентальної системи, фактично переймає риси договірної гнучкості). Такий підхід є сприятливим для стартапів та компаній у сфері штучного інтелекту, оскільки дозволяє швидко адаптувати корпоративну структуру до змін бізнес-моделі. Натомість континентальна модель (Німеччина, Франція) відзначається більшою нормативною визначеністю та структурованістю. Вона передбачає чітке закріплення органів управління, вимог до капіталу та процедур корпоративного контролю. Такий підхід забезпечує вищий рівень правової стабільності та захисту інтересів кредиторів і працівників, що особливо яскраво проявляється у німецькій моделі співуправління (Mitbestimmung). Водночас наявність таких форм, як UG у Німеччині або SAS у Франції, свідчить про поступову адаптацію континентальних правових систем до потреб інноваційної економіки.

Особливу роль у розвитку ринку штучного інтелекту відіграють також партнерські конструкції та інвестиційні моделі, зокрема Limited partnership, які широко використовуються у венчурному фінансуванні. Вони створюють ефективні механізми акумулювання капіталу та розподілу ризиків між керуючими структурами і інвесторами, що є критично важливим для фінансування високоризикових технологічних проєктів.

2.2. Доктринальне та нормативне тлумачення корпоративних форм акціонерного типу у праві держав Західної Європи та Північної Америки

Корпоративні форми акціонерного типу займають ключове місце у правових системах держав Західної Європи та Північної Америки, оскільки саме

вони забезпечують можливість акумулювання значного капіталу, обмеження відповідальності учасників та ефективного управління складними бізнес-структурами.

У правовій системі Сполучених Штатів Америки публічна корпорація (public corporation) традиційно тлумачиться через концепцію «nexus of contracts», відповідно до якої корпорація розглядається не як єдина «матеріальна» структура, а як сукупність договірних відносин між акціонерами, менеджментом та іншими стейкхолдерами [76]. У межах цього підходу ключовим є розмежування між правом власності, яке належить акціонерам, та функцією управління, яка делегується раді директорів (Board of Directors). Разом з тим, у сучасних умовах цифровізації та розвитку штучного інтелекту таке тлумачення зазнає певної трансформації. Доктрина корпоративного права США поступово зміщується від суто контрактного розуміння корпорації до більш складної моделі, в якій значну роль відіграють питання ризик-менеджменту, технологічного контролю та інформаційної прозорості. Центральним елементом доктринального тлумачення корпоративних форм у праві США залишаються фідуціарні обов'язки директорів «duty of care» та «duty of loyalty», які сформовані переважно у судовій практиці штатів й становлять основу корпоративного управління. Особливо у юрисдикції штату Делавер, спостерігається розвиток так званої Caremark doctrine, відповідно до якої директори зобов'язані діяти добросовісно, забезпечуючи створення та функціонування належних систем внутрішнього контролю й моніторингу ризиків у компанії [77]. Важливо, що ця доктрина не вимагає абсолютного запобігання порушенням, але покладає на директорів обов'язок створити ефективну систему нагляду. У контексті використання штучного інтелекту це тлумачення набуває нового змісту. Хоча судова практика ще не сформувала чітких стандартів відповідальності за «алгоритмічні рішення», у науковій літературі обґрунтовується, що ігнорування ризиків, пов'язаних із застосуванням ШІ (зокрема, упередженість алгоритмів, помилки автоматизованих рішень або кіберзагрози), може розглядатися як порушення обов'язку дбайливості. Водночас правило «business judgment rule» продовжує відігравати захисну функцію, звільняючи директорів від

відповідальності за добросовісні бізнес-рішення. Проте така презумпція може бути поставлена під сумнів у випадках, коли рішення фактично приймаються без належного людського контролю або за відсутності розуміння принципів функціонування відповідних технологій.

Ще однією важливою особливістю нормативного та доктринального тлумачення корпоративних форм акціонерного типу у США є допустимість багатокласових структур акцій («dual-class stock structures») [78]. Корпорація може випускати один або кілька класів акцій із різним обсягом голосів, прав, привілеїв та обмежень, якщо це передбачено сертифікатом інкорпорації. Специфіка американського права полягає у відмові від обов'язкової рівності голосу кожної акції, а навпаки допускає конструкцію, за якої різні класи акцій можуть мати різну інтенсивність корпоративного контролю. У доктринальному плані така модель зазвичай пояснюється як компроміс між потребою у зовнішньому фінансуванні та прагненням засновників зберегти контроль над стратегічним напрямом компанії. Саме тому «dual-class structures» особливо поширені серед технологічних корпорацій, для яких довгострокове бачення розвитку, включно з інвестиціями у штучний інтелект, часто конфліктує з короткостроковими очікуваннями ринку капіталу. З юридичної точки зору, тут йдеться не лише про техніку голосування, а про специфічне тлумачення самої корпоративної форми, адже публічна корпорація не обов'язково означає повне розпорошення контролю між усіма акціонерами пропорційно до вкладеного капіталу. Це радше модель, у якій закон дозволяє відокремити економічну участь від управлінського впливу. Показовим прикладом є структура Alphabet Inc., зі звітів річних зборів акціонерів випливає, що акції Class A дають один голос на акцію, а акції Class B – десять голосів на акцію; окремо компанія також пояснює, що Class C взагалі не надає права голосу [79]. Така корпоративна архітектура прямо демонструє, що американське право допускає легальну концентрацію голосового контролю в руках засновників або вузького кола контролюючих осіб навіть у межах публічної корпорації. Тобто, «dual-class structures» часто обґрунтовуються саме потребою захистити довгострокову інноваційну стратегію компанії від тиску акціонерів, орієнтованих на швидку прибутковість. Водночас

у доктрині така модель оцінюється неоднозначно: з одного боку, вона дозволяє зберегти послідовність технологічного розвитку і не підпорядковувати критично важливі дослідницькі рішення кон'юнктурі біржового ринку; з іншого – посилює ризики ослаблення підзвітності менеджменту та ради директорів перед інвесторами. Саме тому щодо компаній, які розробляють або масштабно впроваджують системи ШІ, «dual-class structures» можуть тлумачитися, і як інструмент інноваційної автономії, і як потенційний фактор дефіциту корпоративного контролю.

Окремого значення у США набуває не лише питання внутрішньої організації публічної корпорації, а й підхід до розкриття інформації про використання штучного інтелекту. Станом на 2026 рік, Комісія з цінних паперів і бірж США (SEC) не запровадила окремого універсального нормативного акта, який би спеціально встановлював комплексні вимоги щодо розкриття інформації про використання штучного інтелекту публічними компаніями. Водночас позиція SEC полягає в тому, що чинні правила розкриття інформації вже охоплюють такі випадки, якщо відповідні відомості є суттєвими для інвестора. Зокрема, у виступах представників SEC наголошується, що інформація про використання ШІ та пов'язані з ним ризики може підлягати розкриттю у розділах, що стосуються опису бізнесу, факторів ризику, обговорення та аналізу фінансового стану і результатів діяльності (MD&A), фінансової звітності, а також ролі ради директорів у здійсненні нагляду за ризиками (risk oversight) [80]. Так само SEC акцентує, що до повідомлень про ШІ застосовуються звичайні вимоги законодавства про цінні папери щодо правдивості, повноти та недопущення введення інвесторів в оману. У 2024 році Комісія притягнула до відповідальності двох інвестиційних радників за поширення неправдивих і оманливих заяв щодо нібито використання ними штучного інтелекту (в публічному дискурсі отримало назву «AI washing»). У відповідних рішеннях SEC встановила, що такі заяви можуть порушувати, зокрема, положення про запобігання шахрайству законодавства про цінні папери та правила щодо маркетингових комунікацій. Хоча цей випадок не стосувався класичних публічних корпорацій та розкриття інформації, він є показовим для загального

підходу SEC, що сам факт згадування штучного інтелекту не створює жодного правового імунітету, а, навпаки, підвищує вимоги до точності та добросовісності корпоративних розкриттів [81].

Іншим важливим напрямом доктринального розвитку корпоративних форм акціонерного типу у США є посилення ролі акціонерного активізму («shareholder activism»), зокрема через механізм подання акціонерних пропозицій («shareholder proposals»). На нормативному рівні така можливість закріплена у Rule 14a-8 Закону про біржі цінних паперів 1934 року (Securities Exchange Act of 1934), який дозволяє акціонерам включати власні пропозиції до матеріалів для голосування на загальних зборах [82]. Традиційно цей інструмент використовувався для впливу на питання корпоративного управління, екологічної політики чи соціальної відповідальності. Проте в останні роки спостерігається його активне застосування і щодо питань, пов'язаних із використанням штучного інтелекту. Акціонери публічних корпорацій дедалі частіше ініціюють пропозиції, спрямовані на запровадження внутрішнього контролю за алгоритмами, проведення незалежних аудитів штучного інтелекту або розкриття інформації про етичні стандарти розробки технологій. По суті, корпоративна форма перестає бути виключно інструментом організації капіталу та управління, а перетворюється на майданчик для публічного обговорення ризиків новітніх технологій. Відповідно, тлумачення обов'язків ради директорів також зазнає змін, оскільки очікується не лише фінансова ефективність, але й належна реакція на соціальні та етичні виклики, пов'язані із застосуванням ШІ.

Крім того, у сучасній доктрині підкреслюється, що акціонерний активізм у сфері ШІ тісно пов'язаний із ширшим трендом розвитку ESG (environmental, social, governance). З огляду на це, питання штучного інтелекту інтегруються у категорію «G» (governance), оскільки стосуються структури контролю, прозорості рішень та відповідальності менеджменту. Як наслідок, вимоги щодо етичного використання ШІ поступово трансформуються з факультативних рекомендацій у фактор, що впливає на корпоративну репутацію, інвестиційну привабливість і навіть ринкову вартість компанії [83].

Отже, у праві США корпоративні форми акціонерного типу демонструють тенденцію до розширення свого функціонального змісту: від класичної моделі «капітал-управління-прибуток» до складної системи, в якій враховуються технологічні, етичні та соціальні аспекти діяльності компанії. У цьому процесі акціонери виступають не лише інвесторами, але й активними учасниками формування стандартів відповідального використання штучного інтелекту.

На відміну від американської моделі, що тяжіє до гнучкості корпоративної структури та ринкових механізмів контролю, німецьке право пропонує більш інституціоналізований підхід до організації акціонерного товариства. Німецьке нормативне та доктринальне тлумачення акціонерного товариства (Aktiengesellschaft – AG) ґрунтується на положеннях Закону про акціонерні товариства (Aktiengesetz – AktG), який встановлює жорстко структуровану модель корпоративного управління [67]. Ключовою особливістю є обов’язкова дворівнева система управління («two-tier board system»), що передбачає чітке розмежування між органом управління (Vorstand) та органом нагляду (Aufsichtsrat). На відміну від англо-американської моделі, де контроль і управління можуть поєднуватися в межах однієї ради директорів, німецьке право виходить із принципу інституційного розділення функцій, що забезпечує підвищений рівень внутрішнього контролю. У контексті впровадження систем штучного інтелекту така модель набуває нового значення, оскільки дозволяє інтегрувати технологічні ризики у структуру корпоративного нагляду. Правління (Vorstand) відповідно до § 76 AktG здійснює управління товариством на власну відповідальність, що означає автономність у прийнятті управлінських рішень. Водночас § 93 AktG встановлює обов’язок діяти з «дбайливістю порядного та сумлінного керівника» (Sorgfalt eines ordentlichen und gewissenhaften Geschäftsleiters), що у сучасній доктрині тлумачиться як вимога до належного врахування ризиків, пов’язаних із цифровими технологіями. Крізь призму застосування систем штучного інтелекту, це означає, що члени правління не можуть повністю делегувати прийняття ключових рішень алгоритмічним системам без належного контролю та оцінки їх функціонування. Хоча закон

прямо не встановлює обов'язку «розуміти код» або технічну архітектуру ІІІ, директори повинні забезпечити достатній рівень інформованості щодо ризиків і обмежень таких систем, інакше може виникнути питання про порушення обов'язку дбайливості.

Наглядова рада (Aufsichtsrat), своєю чергою, відповідно до § 111 AktG здійснює контроль за діяльністю правління. Німецький кодекс корпоративного управління (Deutscher Corporate Governance Kodex) рекомендує формування наглядової ради таким чином, щоб вона володіла необхідними знаннями, досвідом та компетенціями для виконання контрольних функцій, включно з питаннями цифрової трансформації [84]. Це не означає формальної вимоги щодо обов'язкової наявності ІТ-експертів, однак у сучасній практиці великих корпорацій дедалі більше значення надається саме цифровій та технологічній експертизі членів наглядових органів. У зв'язку з цим, дуалістична система управління в німецькому праві створює інституційну основу для розподілу відповідальності за впровадження та контроль використання ІІІ, оскільки правління відповідає за операційні рішення, тоді як наглядова рада – за їх перевірку та стратегічний контроль.

Однією з найбільш характерних рис німецької моделі акціонерного товариства є інститут співуправління (Mitbestimmung), який передбачає участь представників працівників у складі наглядової ради. У великих компаніях із чисельністю понад 2000 працівників до половини складу Aufsichtsrat формується за рахунок представників працівників відповідно до положень Mitbestimmungsgesetz 1976 року, що забезпечує паритетне представництво інтересів працівників і акціонерів у системі корпоративного управління [85]. Саме тому, рішення, що стосуються автоматизації виробництва, цифровізації процесів або впровадження алгоритмічних систем управління працею, не можуть розглядатися виключно як внутрішні бізнес-рішення правління. Вони також зачіпають трудові права, умови праці та зайнятість, а отже підпадають під механізми участі працівників у прийнятті рішень. На рівні підприємства відповідні питання також можуть регулюватися через ради працівників (Betriebsrat), які мають право участі у вирішенні питань, пов'язаних із

впровадженням нових технологій, що впливають на працівників [86]. У такий спосіб німецьке корпоративне право фактично створює додатковий інституційний бар'єр для неконтрольованого впровадження ШІ, забезпечуючи баланс між економічною ефективністю та соціальними гарантіями.

Важливим аспектом доктринального тлумачення корпоративного права Німеччини є підхід до так званого «правила ділового розсуду» (business judgment rule), яке закріплене у § 93(1) AktG. Відповідно до цієї норми, члени правління не несуть відповідальності за управлінські рішення, якщо вони діяли на основі належної інформації та в інтересах товариства. На відміну від американської моделі, де «business judgment rule» виконує переважно захисну функцію, німецьке тлумачення цього принципу є більш формалізованим і вимагає доведення саме процесу прийняття рішення. Ключовим критерієм є не результат, а те, чи було рішення прийняте на основі достатньої, достовірної та перевіреної інформації. Тобто, якщо управлінське рішення базується на рекомендаціях алгоритмічної системи, яка функціонує за принципом «чорної скриньки» (black box), виникає проблема: чи може директор вважатися таким, що діяв на основі «належної інформації», якщо він не здатен пояснити логіку формування цієї інформації? Автоматизовані системи можуть використовуватися як допоміжний інструмент, однак вони не можуть замінити обов'язок самостійної оцінки та прийняття рішення органом управління. З огляду на це, покладання виключно на результати роботи непрозорих алгоритмів без критичного аналізу може розглядатися як порушення обов'язку дбайливості.

Німецьке акціонерне товариство характеризується високим рівнем формалізації фінансового контролю та аудиту. Відповідно до положень Комерційного кодексу Німеччини (Handelsgesetzbuch – HGB), великі корпорації зобов'язані проходити обов'язковий зовнішній аудит фінансової звітності [87]. На тлі стрімкої цифровізації корпоративної діяльності сфера аудиту поступово розширюється і включає оцінку ризиків, пов'язаних із використанням інформаційних систем та цифрових технологій. Хоча законодавство прямо не встановлює окремої категорії «аудиту штучного інтелекту», у практиці аудиторських перевірок дедалі більше уваги приділяється питанням ІТ-

контролю, кібербезпеки та надійності автоматизованих процесів. Додатковим фактором впливу є розвиток європейського регулювання у сфері штучного інтелекту, зокрема положення EU AI Act, які встановлюють вимоги до систем високого ризику, включаючи прозорість, управління ризиками та нагляд з боку людини. Для німецьких акціонерних товариств це означає необхідність інтеграції відповідних стандартів у внутрішні системи комплаєнсу та корпоративного контролю.

На противагу більш гнучкій моделі США, німецьке корпоративне право формує середовище, у якому використання штучного інтелекту підлягає більш жорсткому інституційному контролю як на рівні органів управління, так і через механізми зовнішнього аудиту та європейського регулювання.

Якщо німецька модель робить акцент на інституційному контролі, то французьке право демонструє спробу поєднати корпоративну гнучкість із концепцією соціального інтересу компанії. Французьке корпоративне право, закріплене насамперед у Комерційному кодексі (Code de commerce) та Цивільному кодексі Франції, формує особливий підхід до тлумачення акціонерного товариства (Société Anonyme – SA), який поєднує елементи класичної корпоративної моделі з акцентом на соціальній відповідальності бізнесу. Центральним елементом цього підходу є концепція «l'intérêt social» (інтерес компанії), яка визначає межі та спрямованість діяльності органів управління. У французькій доктрині «l'intérêt social» традиційно розглядається як інтерес самої юридичної особи, який не зводиться виключно до сукупності інтересів акціонерів. Після прийняття Закону Loi Pacte 2019 року це положення отримало додатковий розвиток: відповідно до статті 1833 Цивільного кодексу Франції, компанія повинна управлятися з урахуванням соціальних та екологічних наслідків своєї діяльності [88]. Зазначене покладає на органи управління SA обов'язок враховувати не лише фінансові результати, але й ширший вплив діяльності компанії, зокрема у сфері цифрових технологій. У площині впровадження технологій штучного інтелекту це може включати оцінку ризиків для прав людини, недискримінаційності алгоритмів, захисту персональних даних та впливу на зайнятість. Водночас важливо підкреслити, що

французьке право не встановлює прямої заборони або автоматичної недійсності рішень, пов'язаних із впровадженням ШІ. Натомість концепція «l'intérêt social» використовується судами як критерій оцінки добросовісності та обґрунтованості управлінських рішень, зокрема у випадках потенційних зловживань або порушення інтересів компанії [89]. Окрім того, французьке право передбачає можливість притягнення керівників до відповідальності у випадку так званої «faute de gestion» (помилки в управлінні), яка може полягати у прийнятті необґрунтованих або недобросовісних рішень [90]. З огляду на впровадження штучного інтелекту слід констатувати, що делегування прийняття рішень автоматизованим системам саме по собі не є порушенням. Однак відсутність належного контролю, перевірки або оцінки ризиків таких систем може розглядатися як недбалість з боку керівництва. Відповідно, французький підхід загалом відповідає європейській тенденції про те, що штучний інтелект визнається допоміжним інструментом управління, але не звільняє органи управління від відповідальності за прийнятті рішення.

Канадський підхід, зі свого боку, поєднує риси англо-американської правової традиції з ширшим трактуванням інтересів корпорації, наближаючи корпоративне управління до «stakeholder-oriented model». Юридичне тлумачення акціонерних товариств у Канаді формується на основі Canada Business Corporations Act (CBCA) та прецедентної практики Верховного суду Канади. На відміну від більш ринково-орієнтованої моделі США, канадська доктрина виходить із ширшого розуміння інтересів корпорації, що не обмежується виключно інтересами акціонерів.

При оперуванні технологіями штучного інтелекту обґрунтованою є позиція, згідно з якою управлінські рішення щодо впровадження алгоритмічних систем можуть оцінюватися не лише з точки зору їх економічної ефективності, але й з урахуванням їх потенційного впливу на репутацію компанії, довіру клієнтів та довгострокову стійкість бізнесу. Водночас канадське право не встановлює прямої відповідальності за сам факт використання ШІ, а оцінює такі рішення через загальні стандарти добросовісності та обачності. До прикладу, канадське законодавство про цінні папери, зокрема нормативні акти Канадських

адміністраторів цінних паперів (Canadian Securities Administrators – CSA), передбачає обов’язок розкриття суттєвої інформації, яка може вплинути на інвестиційні рішення [91]. У сучасній практиці це включає також ризики, пов’язані з цифровими технологіями, такими як кібербезпека, обробка даних та автоматизовані системи. Хоча спеціальних вимог щодо обов’язкового розкриття саме «алгоритмічної упередженості» не встановлено, компанії повинні повідомляти про ті аспекти використання ШІ, які можуть мати істотний вплив на їх діяльність або фінансовий стан. Тобто, канадський підхід полягає не у створенні окремого регулювання штучного інтелекту в межах корпоративного права, а у застосуванні існуючих стандартів розкриття інформації до нових технологічних ризиків.

Особливістю канадського корпоративного права є наявність так званого «oppression remedy», закріпленого у CBCA, який дозволяє суду втручатися у випадках несправедливого або дискримінаційного ставлення до учасників корпорації [92]. Цей механізм надає міноритарним акціонерам можливість оскаржувати рішення, які порушують їх законні очікування. У контексті цифровізації це може включати і ситуації, коли стратегічні рішення щодо технологічного розвитку компанії, зокрема впровадження автоматизованих систем, приймаються без належного врахування інтересів акціонерів або з істотним ризиком для стабільності бізнесу. Водночас суди оцінюють такі ситуації комплексно, виходячи з обставин справи, і не втручаються у бізнес-рішення лише з підстав їх технологічної складності.

Обов’язок дбайливості («duty of care»), закріплений у CBCA, вимагає від директорів діяти з рівнем обачності, який можна очікувати від розумної особи в аналогічних обставинах. Цей стандарт поступово адаптується до умов цифрової економіки. Зокрема, директори повинні забезпечити належний контроль за використанням інформаційних систем, оцінювати пов’язані з ними ризики та залучати експертні знання у разі необхідності. Хоча закон прямо не встановлює вимоги щодо «технологічної грамотності», практика корпоративного управління демонструє тенденцію до створення спеціалізованих комітетів або залучення

експертів для контролю за цифровими ризиками, що, зокрема, стосується і систем штучного інтелекту.

Отже, порівняльний аналіз свідчить, що корпоративні форми акціонерного типу у праві держав Західної Європи та Північної Америки не зазнають радикальної трансформації на рівні організаційно-правової конструкції, однак істотно еволюціонують на рівні їх доктринального тлумачення, змісту обов'язків органів управління, стандартів контролю та вимог до прозорості. Якщо у США акцент робиться на ринкових механізмах контролю, розкритті інформації та акціонерному активізмі, то Канада демонструє більш збалансований підхід, орієнтований на врахування інтересів ширшого кола стейкхолдерів і забезпечення справедливості у корпоративних відносинах. Німеччина, своєю чергою, пропонує модель інституційного контролю, в якій технологічні ризики інтегруються у дворівневу систему управління та механізми співуправління, тоді як Франція поєднує гнучкість корпоративної структури з вимогою врахування соціального інтересу компанії («l'intérêt social»).

Таким чином, використання штучного інтелекту не створює нових корпоративних форм, однак змінює функціональний зміст уже існуючих. Це проявляється у розширенні змісту фідучіарних обов'язків, підвищенні ролі внутрішнього контролю, актуалізації вимог до людського нагляду за алгоритмічними рішеннями та включенні технологічних ризиків до системи корпоративного комплаєнсу. Відтак корпоративне право у досліджуваних юрисдикціях адаптується до цифрової епохи не шляхом відмови від класичних інститутів, а через їх переосмислення, функціональне оновлення та наповнення новим нормативним змістом.

2.3. Порівняльний аналіз тлумачення поняття «підприємство» та «корпорація» в Україні, державах Заходу та Північної Америки

У сучасному корпоративному праві поняття «підприємство» та «корпорація» не є тотожними, незважаючи на їх часте паралельне використання у науковій літературі та законодавстві. Вони відображають різні рівні правової та економічної реальності, оскільки «корпорація» традиційно розглядається як

організаційно-правова форма юридичної особи, а «підприємство» значно ширше за своїм змістом і може охоплювати як суб'єкта права, так і економічну діяльність або майновий комплекс. Така багатовимірність цих категорій зумовлює складність їх правового тлумачення, особливо у порівняльному аспекті. Попри це, додаткову складність створює термінологічна асиметрія між різними правовими системами, зокрема у використанні англomовних категорій «enterprise» та «corporation». У праві країн англо-американської традиції термін «corporation» здебільшого використовується для позначення конкретної юридичної особи як організаційно-правової форми, тоді як «enterprise» або «business» відображає економічну діяльність або єдину господарську одиницю. Особливо виразно це проявляється у сфері конкурентного (антимонопольного) права, де саме категорія «enterprise» використовується для визначення суб'єкта відповідальності. При такому підході, великі технологічні компанії, такі як Google чи Meta, розглядаються не як окремі юридичні особи, а як єдині економічні утворення, що можуть включати сотні взаємопов'язаних дочірніх компаній та афілійованих структур. Відтак, формально-юридичне поняття «corporation» не відображає повною мірою реального масштабу та структури їх діяльності.

Значення розмежування понять «підприємство» та «корпорація» істотно зростає в умовах розвитку штучного інтелекту. Сучасні технологічні компанії дедалі частіше функціонують як складні екосистеми, в межах яких поєднуються різні юридичні особи, цифрові платформи, алгоритмічні системи та мережі договірних відносин. У такій ситуації традиційне розуміння корпорації як єдиної юридичної особи вже не повною мірою відображає реальну структуру бізнесу, тоді як категорія «підприємство» дозволяє охопити більш широкий спектр економічної діяльності, включно з діяльністю, що здійснюється із використанням систем штучного інтелекту. Особливої актуальності це питання набуває у контексті визначення суб'єкта відповідальності за рішення, прийняті за допомогою штучного інтелекту. У випадку, коли алгоритмічні системи використовуються в межах складних корпоративних структур або груп компаній, виникає проблема встановлення того, чи слід пов'язувати

відповідальність із конкретною юридичною особою (корпорацією), чи з ширшим утворенням, яке фактично здійснює економічну діяльність (підприємством). У цьому аспекті підходи різних правових систем демонструють суттєві відмінності, що зумовлює необхідність їх порівняльного аналізу.

В українському праві поняття «підприємство» історично формувалося не як вузька назва організаційно-правової форми, а як багатошарова конструкція, у якій поєднувалися суб'єктний, організаційний і майновий елементи. Саме тому ця категорія довгий час займала центральне місце у господарсько-правовому регулюванні. Закон України «Про підприємства в Україні» визначав підприємство як основну організаційну ланку народного господарства та самостійний господарюючий статутний суб'єкт із правами юридичної особи, а також закріплював широку типологію підприємств, серед яких називалися приватне, колективне, комунальне, державне підприємство і господарське товариство [93]. Така модель відображала уявлення про підприємство передусім як про носія господарської діяльності, а не лише як про майновий комплекс. Водночас цивілістичний підхід від самого початку тяжів до іншої логіки. Якщо господарсько-правова доктрина сприймала підприємство як самостійного учасника господарських відносин, то цивільне право послідовно вибудовувало об'єктну модель, у межах якої підприємство постає як єдиний майновий комплекс, що використовується для здійснення підприємницької діяльності. У науковій літературі це розходження пояснювалося саме дуалізмом українського регулювання, адже паралельно співіснували підхід, за якого підприємство мислилося як юридична особа, і підхід, за якого воно трактувалося як об'єкт правочинів. Через це в межах однієї системи виникала інституційна та майнова конкуренція [94]. Окрему складність створювало те, що поняття «корпорація» в українському законодавстві ніколи не набуло значення універсальної форми юридичної особи на зразок англо-американської «corporation». У термінології Закону «Про підприємства в Україні», корпорації розумілися як договірні об'єднання, створені на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів із делегуванням частини повноважень централізованим органам управління [93]. В українському дискурсі, корпорація як економічна категорія,

описувалася то як договірне об'єднання підприємств, то як правова форма бізнесу, то як соціально-економічний інститут, у якому переплітаються інтереси учасників, працівників і держави [95]. Отже, для українського права поняття «корпорація» було радше похідним від конструкції об'єднання підприємств або від наукового узагальнення корпоративних утворень, ніж чітко визначеним законодавчим еквівалентом акціонерного товариства чи будь-якої іншої єдиної форми юридичної особи.

Проблема ще більше ускладнювалася категорією «корпоративне підприємство», яка в господарсько-правовій доктрині фактично стала проміжною ланкою між поняттями «підприємство» і «корпорація». Українське законодавство тривалий час не надавало однозначної відповіді щодо віднесення корпоративного підприємства до певної групи юридичних осіб, оскільки ця конструкція перебувала на стику цивільно-правової класифікації юридичних осіб і господарсько-правового поділу підприємств на унітарні та корпоративні, що зумовлювало її зв'язок із множинністю учасників, наявністю корпоративних прав, участю в управлінні та розподілі доходів і ризиків, а також спричиняло збереження простору для змішаних тлумачень, зокрема щодо приватного підприємства [94].

Станом на сьогодні триває процес нормативної деконструкції цієї моделі. Господарський кодекс України втратив чинність з 28 серпня 2025 року на підставі Закону № 4196-IX, а сам Закон № 4196-IX запровадив трирічний перехідний період і визначив «підприємство» як юридичну особу, яка на день введення цього Закону вже була зареєстрована у відповідних організаційно-правових формах: державного, комунального, приватного, дочірнього, іноземного підприємства тощо [96]. Тобто, законодавець не відтворив стару модель у повному обсязі, а зберіг її лише як тимчасову конструкцію для перехідного етапу. Це означає, що поняття «підприємство» в сучасному українському праві більше не розглядається як базова перспектива майбутнього розвитку корпоративного законодавства, а виступає радше як залишкова категорія, необхідна для завершення трансформації вже існуючих структур. Саме тому нинішня трансформація українського правопорядку полягає у

подоланні суб'єктно-об'єктного дуалізму підприємства на користь моделі, в якій суб'єктом права є юридична особа, а підприємство позначає або економічно організовану діяльність, або майнову основу її здійснення. У цьому сенсі українське право поступово відходить від радянсько-господарської традиції, у межах якої «підприємство» було універсальною категорією, і наближається до європейського підходу, де юридична форма та економічна єдність розмежовуються значно чіткіше. Для проблематики штучного інтелекту це має принципове значення, оскільки дозволяє точніше розмежувати, де йдеться про інституційну оболонку відповідальності, а де – про реальне економічне середовище, в межах якого функціонує алгоритмічна система.

У правових системах держав Західної Європи співвідношення понять «підприємство» та «корпорація» вибудовується на більш чіткому розмежуванні економічної діяльності та її юридичної форми. На відміну від української моделі, де тривалий час спостерігалось їх часткове накладання, європейський підхід виходить із принципового розмежування, у якому юридична особа виступає носієм прав і обов'язків, тоді як «підприємство» описує економічну діяльність як таку. У праві Європейського Союзу це розмежування набуває особливої виразності через категорію «undertaking», яка використовується насамперед у сфері конкурентного права. Суд Європейського Союзу визначає підприємство як будь-який суб'єкт, що здійснює економічну діяльність, незалежно від його правового статусу чи способу фінансування [97]. Такий підхід дозволяє відійти від формального аналізу організаційно-правової форми і зосередитися на реальному змісті діяльності, що є особливо важливим у випадку складних корпоративних структур. У межах цього підходу підприємством може визнаватися не лише окрема юридична особа, а й група компаній, які утворюють єдину економічну одиницю. Це означає, що відповідальність може покладатися на всю корпоративну групу, навіть якщо вона складається з формально самостійних суб'єктів. Подібна конструкція відіграє ключову роль у регулюванні діяльності транснаціональних корпорацій і особливо актуалізується у сфері цифрових платформ та штучного інтелекту, де господарська діяльність здійснюється через мережу взаємопов'язаних юридичних осіб. Поряд із цим у

правових системах окремих держав Західної Європи поняття підприємства набуває додаткового змісту через урахування соціального виміру господарської діяльності. Зокрема, у французькому праві концепція «інтересу товариства» передбачає врахування не лише інтересів акціонерів, але й ширшого кола стейкхолдерів, включаючи працівників та суспільство загалом. Аналогічні ідеї простежуються і в німецькому праві, де інститути співуправління відображають розуміння підприємства як колективного утворення, у межах якого поєднуються інтереси капіталу і праці. Таким чином, європейський підхід до тлумачення поняття «підприємство» ґрунтується на економіко-орієнтованому аналізі, який дозволяє розглядати діяльність незалежно від її формальної юридичної оболонки. У межах такої парадигми «корпорація» виступає лише однією з можливих правових форм організації підприємства, тоді як саме підприємство визначається через фактичну господарську діяльність і економічну єдність.

У правових системах США та Канади, попри формально чітке розмежування між юридичною особою та економічною діяльністю, простежується розвиток підходів, які наближають ці категорії. Корпорація розглядається як самостійний суб'єкт права із відокремленою правосуб'єктністю та обмеженою відповідальністю учасників, що забезпечує стабільність і передбачуваність корпоративних відносин. Водночас сформувалося розуміння корпорації як сукупності договірних відносин між різними учасниками, що фактично відображає її як економічну організацію, а не лише юридичну конструкцію. Розвитком цього підходу є можливість подолання формальної відокремленості юридичної особи у випадках зловживання корпоративною формою. Судова практика допускає покладення відповідальності безпосередньо на осіб, які здійснюють контроль над діяльністю, якщо використання корпорації має формальний або інструментальний характер. Це свідчить про визнання того, що за юридичною оболонкою корпорації може стояти ширша економічна реальність, яка повинна враховуватися при вирішенні правових спорів. Для сучасних технологічних компаній, діяльність яких пов'язана з розробкою та використанням систем штучного інтелекту, такі підходи мають особливе значення. Складні корпоративні структури дозволяють розподіляти функції між

різними юридичними особами, однак економічна діяльність при цьому зберігає єдність. У зв'язку з цим як європейські, так і північноамериканські підходи демонструють тенденцію до визначення відповідальності на рівні фактичної економічної організації, а не виключно формальної юридичної особи.

Порівняльний аналіз свідчить, що, попри різні історичні передумови та концептуальні моделі, правові системи України, держав Західної Європи та Північної Америки поступово рухаються у напрямі зближення підходів до розуміння підприємства та корпорації. Якщо українське право перебуває у фазі трансформації та переходу від змішаної моделі, у якій підприємство одночасно виступало і суб'єктом, і об'єктом права, до більш чіткого розмежування юридичної особи та економічної основи її діяльності, то європейські та північноамериканські правопорядки вже сформували інструменти, які дозволяють поєднувати формальну визначеність юридичної особи з аналізом реального змісту економічної діяльності. У праві держав Західної Європи це досягається через економіко-орієнтоване тлумачення поняття «підприємство» як єдиної економічної одиниці, тоді як у США та Канаді подібний результат забезпечується розвитком доктрин, що дозволяють враховувати фактичний характер корпоративних відносин за межами формальної правосуб'єктності. У підсумку сучасне тлумачення понять «підприємство» та «корпорація» дедалі більше відходить від їх формального ототожнення з окремою юридичною особою. Натомість утверджується підхід, за якого корпорація виступає інституційною формою організації бізнесу, тоді як підприємство відображає його економічну сутність, масштаби діяльності та структуру контролю. Така еволюція створює передумови для більш точного визначення суб'єктів відповідальності, у тому числі у сфері використання штучного інтелекту, та сприяє гармонізації українського законодавства з підходами, що застосовуються у правових системах держав Західної Європи та Північної Америки.

Висновки до розділу 2

При порівняльному аналізі корпоративних форм у праві держав Західної Європи та Північної Америки встановлено, що, попри спільну функціональну основу корпоративного регулювання, відповідні правові системи по-різному визначають межі договірної автономії, рівень формалізації внутрішньої структури компанії, механізми корпоративного контролю та критерії розподілу ризиків між учасниками, органами управління й самою юридичною особою. Водночас спільною для всіх досліджуваних юрисдикцій є тенденція до збереження класичних корпоративних конструкцій при одночасному переосмисленні їх змісту в умовах цифровізації економіки, розвитку інноваційного сектору та зростання значення систем штучного інтелекту. Саме тому у сучасному корпоративному праві вирішального значення набуває не лише формальна належність компанії до певної організаційно-правової форми, а й те, наскільки ця форма здатна забезпечити належний розподіл повноважень, контроль за ризиками, інвестиційну привабливість та юридичну визначеність у сфері використання новітніх технологій.

У межах підрозділу 2.1 обґрунтовано, що корпоративні форми з обмеженою відповідальністю у праві держав Західної Європи та Північної Америки виконують подібну базову функцію, оскільки забезпечують відокремлення майна юридичної особи від майна її учасників і тим самим створюють правові передумови для підприємництва, залучення інвестицій та мінімізації приватного ризику засновників. Разом із тим встановлено, що англо-американська модель тяжіє до більшої гнучкості корпоративного дизайну, ширшого використання договірних механізмів і можливості адаптації внутрішньої структури компанії до потреб конкретного бізнесу, тоді як континентальні правопорядки, зокрема Німеччина та Франція, характеризуються більшою нормативною визначеністю, формалізованістю органів управління, чіткішими вимогами до капіталу та більш вираженим захистом інтересів кредиторів і працівників. Водночас доведено, що навіть у межах континентальної моделі спостерігається адаптація класичних корпоративних форм до потреб інноваційної економіки, що проявляється у створенні спрощених

або гнучкіших конструкцій, придатних для стартапів і технологічних компаній. Значення мають також партнерські та інвестиційні моделі, насамперед «Limited partnership», які забезпечують акумулювання венчурного капіталу та інституційно підтримують розвиток високоризикових проєктів, зокрема у сфері штучного інтелекту.

За результатами аналізу підрозділу 2.2 встановлено, що корпоративні форми акціонерного типу не зазнають радикальної трансформації на рівні організаційно-правової конструкції, однак істотно еволюціонують на рівні нормативного і доктринального тлумачення. У США акцент зміщується на фідучіарні обов'язки директорів, системи внутрішнього контролю, розкриття інформації, акціонерний активізм і здатність корпоративної форми пристосовуватися до потреб інноваційного бізнесу, включно з використанням багатокласових структур акцій для збереження стратегічного контролю. У Канаді до цього додається більш виражена орієнтація на захист законних очікувань учасників, баланс інтересів ширшого кола стейкхолдерів та використання судових механізмів протидії несправедливому корпоративному управлінню. Німецьке право, на відміну від цього, формує більш інституціоналізовану модель, у якій технологічні ризики інтегруються у дворівневу систему управління, механізми співуправління та формалізовані стандарти належної обачності. Французьке право, своєю чергою, поєднує корпоративну гнучкість із концепцією соціального інтересу компанії, що розширює зміст управлінських обов'язків за межі суто фінансової доцільності. Отже, використання штучного інтелекту не породжує нових акціонерних форм як таких, однак змінює зміст фідучіарних обов'язків, посилює вимоги до людського нагляду, актуалізує питання технологічної прозорості та включає ризики алгоритмічних рішень до системи корпоративного комплаєнсу.

У межах підрозділу 2.3 з'ясовано, що поняття «підприємство» та «корпорація» у праві України, держав Західної Європи та Північної Америки не є тотожними і відображають різні аспекти юридичної та економічної реальності. Доведено, що українське право історично тяжіло до змішаної моделі, у якій підприємство одночасно виступало і суб'єктом, і об'єктом права, тоді як поняття

корпорації залишалося концептуально похідним і нормативно нечітким. Водночас сучасна трансформація українського законодавства, пов'язана зі скасуванням Господарського кодексу України та переходом до нової моделі правового регулювання, свідчить про поступове подолання цього дуалізму й рух у напрямі більш чіткого розмежування юридичної особи та економічної основи її діяльності. У праві Європейського Союзу та держав Західної Європи, натомість, підприємство трактується передусім як економічна одиниця, незалежна від формальної конструкції конкретної юридичної особи, а у США та Канаді подібний результат досягається через поєднання формальної самостійності корпорації з доктринами, що дозволяють враховувати фактичний характер корпоративних відносин і реальну структуру економічного контролю. Таким чином, у порівняльному вимірі встановлено, що сучасне тлумачення понять «підприємство» та «корпорація» дедалі більше зміщується від формально-юридичного підходу до змістовного аналізу господарської діяльності, що має особливе значення в умовах функціонування складних цифрових екосистем і груп компаній, які використовують системи штучного інтелекту.

Отже, результати другого розділу дають підстави для загального висновку про те, що порівняльне тлумачення корпоративних форм у досліджуваних юрисдикціях демонструє поступове зближення правових підходів у бік більш функціонального розуміння як самої корпорації, так і підприємства як економічної основи її діяльності. Хоча англо-американська та континентальна моделі корпоративного права зберігають відмінності у рівні договірної свободи, структурі органів управління, ролі працівників і ступені формалізації корпоративного контролю, обидві виявляють спільну тенденцію до переосмислення класичних інститутів під впливом цифрової економіки. Відтак у сфері штучного інтелекту корпоративне право виконує не лише організаційну функцію, а й стає правовим механізмом розподілу технологічних ризиків, визначення меж управлінської автономії, забезпечення підзвітності органів управління та встановлення належного суб'єкта відповідальності за використання алгоритмічних систем.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИКА ТЛУМАЧЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА У СФЕРІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

3.1. Тлумачення положень EU AI Act у контексті комплаєнсу та корпоративної відповідальності

У сучасних умовах розвитку штучного інтелекту правове регулювання його використання дедалі більше виходить за межі суто технологічного або галузевого підходу та інтегрується у сферу корпоративного права, зокрема через механізми комплаєнсу, управління ризиками та відповідальності суб'єктів господарювання. У цьому контексті особливого значення набуває Регламент (ЄС) 2024/1689 (EU AI Act), який формує комплексну нормативну основу для регулювання штучного інтелекту на рівні Європейського Союзу. Особливість EU AI Act полягає у тому, що він не лише встановлює технічні або процедурні вимоги до систем штучного інтелекту, але й фактично трансформує підходи до тлумачення обов'язків компаній як учасників ринку. Йдеться про зміщення акценту з постфактум відповідальності за шкоду до превентивної моделі управління ризиками, що прямо впливає на корпоративне управління та внутрішні політики компаній. Ключовим для такого тлумачення є ризик-орієнтований підхід, закладений у EU AI Act, відповідно до якого всі системи штучного інтелекту класифікуються залежно від рівня потенційного впливу на права людини, безпеку та суспільні інтереси [16]. Відповідно, саме категорія ризику визначає обсяг обов'язків компанії, що використовує або розробляє такі системи. Це має принципове значення для корпоративного права, оскільки вводить диференційований стандарт належної обачності («due diligence»), який залежить не лише від діяльності компанії, але й від характеристик технології. У контексті комплаєнсу це означає, що традиційне розуміння корпоративних обов'язків, зосереджене на дотриманні формальних вимог законодавства, трансформується у більш складну модель, яка передбачає активне управління технологічними ризиками. Зокрема, для систем високого ризику (high-risk AI systems) EU AI Act встановлює обов'язки щодо впровадження систем управління

ризиками, забезпечення якості даних, документування, прозорості та людського контролю [16]. Тлумачення цих положень у корпоративному праві дозволяє зробити висновок, що вимоги EU AI Act фактично інтегруються у стандарт належної поведінки органів управління компанії. Інакше кажучи, невиконання вимог щодо комплаєнсу у сфері штучного інтелекту може розглядатися не лише як порушення спеціального регулювання, але і як порушення загальних обов'язків директорів діяти з належною обачністю та в інтересах компанії. Це особливо важливо у світлі того, що EU AI Act передбачає значні санкції за порушення його положень, включаючи адміністративні штрафи, які можуть досягати значного відсотка від глобального обороту компанії. Таким чином, ризики недотримання цього регламенту безпосередньо впливають на фінансовий стан компанії, що, своєю чергою, підсилює обов'язок органів управління враховувати такі ризики у процесі прийняття рішень. Варто також звернути увагу на те, що EU AI Act вводить нову категорію суб'єктів відповідальності, зокрема провайдерів (providers) та користувачів (deployers) систем штучного інтелекту. Такий підхід має важливе значення для тлумачення корпоративних правовідносин, оскільки дозволяє чіткіше визначити розподіл обов'язків між різними учасниками економічної діяльності. У практичному вимірі це означає, що компанії повинні не лише оцінювати власні ризики, але й враховувати поведінку контрагентів, зокрема розробників або постачальників AI-рішень. Відтак, комплаєнс у сфері штучного інтелекту набуває міжкорпоративного характеру та поширюється на договірні відносини. З огляду на це, положення EU AI Act можуть тлумачитися як такі, що встановлюють новий стандарт корпоративного комплаєнсу, який поєднує елементи технічного регулювання, прав людини та корпоративного управління. Це підтверджується також тим, що регламент прямо пов'язаний із іншими актами ЄС, зокрема GDPR та Charter of Fundamental Rights of the European Union, що забезпечує інтегрований підхід до захисту прав та інтересів осіб [98]. Отже, у межах сучасного корпоративного права EU AI Act слід розглядати не лише як спеціальний регуляторний акт, але як джерело формування нових стандартів тлумачення корпоративних обов'язків. Його положення фактично розширюють зміст принципу належної обачності та

формують нову модель відповідальності, яка враховує технологічний фактор як один із ключових елементів корпоративного ризику.

Застосування EU AI Act у корпоративній практиці нерозривно пов'язане з використанням міжнародних стандартів управління ризиками та внутрішнього контролю, які конкретизують вимоги регламенту. У світлі положень Регламенту, особливого значення набуває взаємодія регламенту із міжнародними стандартами, такими як ISO/IEC 42001:2023, а також підходами, закріпленими у NIST AI Risk Management Framework, які формують практичну основу для реалізації вимог щодо комплаєнсу [8; 47]. Зазначені інструменти не мають обов'язкової юридичної сили у класичному розумінні, однак у процесі тлумачення корпоративних обов'язків вони відіграють роль стандартів належної поведінки («best practices»), які можуть використовуватися для оцінки дій органів управління компанії. У поєднанні з положеннями EU AI Act вони формують комплексний підхід до управління ризиками штучного інтелекту, що охоплює як нормативні, так і організаційні аспекти діяльності компанії. Зокрема, ISO/IEC 42001 встановлює вимоги до систем управління штучним інтелектом (AI management systems), включаючи ідентифікацію ризиків, їх оцінку, впровадження заходів контролю та постійний моніторинг. У свою чергу, NIST AI RMF пропонує функціональну модель управління ризиками, яка базується на принципах надійності, безпеки, прозорості та підзвітності AI-систем. У контексті тлумачення EU AI Act ці стандарти можуть розглядатися як інструменти реалізації обов'язків, передбачених регламентом. Це має принципове значення для корпоративної відповідальності, оскільки дозволяє конкретизувати зміст обов'язку належної обачності органів управління компанії. Якщо раніше цей обов'язок тлумачився переважно через фінансові або операційні ризики, то у сучасних умовах він охоплює також технологічні ризики, пов'язані із використанням штучного інтелекту. Показовою є практика корпоративного права Сполучених Штатів Америки, зокрема доктрина Caremark, яка встановлює обов'язок ради директорів забезпечувати наявність ефективної системи внутрішнього контролю та моніторингу ризиків. Хоча ця доктрина сформувалася поза межами Європейського Союзу, її логіка дедалі більше впливає на

тлумачення обов'язків органів управління у глобальному корпоративному праві. У світлі EU AI Act це означає, що невпровадження належних процедур управління ризиками штучного інтелекту може розглядатися як недотримання обов'язку нагляду («duty of oversight»). Зокрема, якщо компанія використовує системи високого ризику без належної оцінки їх впливу або без впровадження відповідних механізмів контролю, це може свідчити про недостатній рівень корпоративного управління. Важливо підкреслити, що у межах такого підходу відповідальність компанії більше не обмежується реагуванням на вже заподіяну шкоду. Натомість формується модель превентивної відповідальності, яка передбачає обов'язок передбачати та мінімізувати ризики ще до їх реалізації. Саме це відображає загальну логіку EU AI Act, яка орієнтована на запобігання шкоді, а не лише на реагування на її наслідки. Крім того, тлумачення положень EU AI Act у контексті корпоративного комплаєнсу передбачає врахування принципу пропорційності. Обсяг обов'язків компанії залежить від розміру, сфери діяльності, а також характеру використання штучного інтелекту. Це означає, що стандарти комплаєнсу не є універсальними, а повинні адаптуватися до конкретних обставин діяльності компанії. Водночас така гнучкість не зменшує значення самого обов'язку, а лише змінює форму його реалізації. Навіть малі та середні підприємства, які використовують AI-рішення, повинні забезпечити базовий рівень управління ризиками, що відповідає вимогам EU AI Act. У протилежному випадку вони можуть нести відповідальність за недотримання регуляторних вимог.

Окремої уваги заслуговує питання документування та прозорості, яке є одним із ключових елементів комплаєнсу у сфері штучного інтелекту. EU AI Act встановлює обов'язок ведення технічної документації, журналів функціонування системи та забезпечення можливості аудиту. У корпоративному праві це може тлумачитися як частина обов'язку забезпечення належної звітності та підзвітності («accountability»). З практичної точки зору це означає, що компанії повинні створювати внутрішні механізми фіксації рішень, пов'язаних із використанням штучного інтелекту, а також забезпечувати можливість їх перевірки. Це має значення не лише для регуляторних органів, але й для

інвесторів, аудиторів та інших заінтересованих сторін. Таким чином, положення EU AI Act у поєднанні з міжнародними стандартами управління ризиками формують нову парадигму корпоративного комплаєнсу, яка характеризується комплексністю, превентивністю та інтеграцією технологічного фактору у систему корпоративного управління. Це, своєю чергою, створює передумови для подальшої трансформації підходів до тлумачення корпоративної відповідальності у сфері штучного інтелекту.

Також, тлумачення положень EU AI Act у сфері корпоративного права потребує врахування його взаємозв'язку з іншими актами цифрового регулювання Європейського Союзу, зокрема Digital Services Act (DSA), який встановлює спеціальні вимоги до діяльності онлайн-платформ, у тому числі «very large online platforms» (VLOPs) [99]. Такий взаємозв'язок має принципове значення для формування комплексного підходу до корпоративного комплаєнсу у цифровому середовищі. На відміну від EU AI Act, який фокусується на регулюванні самих систем штучного інтелекту, DSA спрямований на регулювання діяльності платформ як суб'єктів, що забезпечують поширення інформації та взаємодію користувачів. Водночас у практичній площині ці акти функціонують у тісному взаємозв'язку, оскільки сучасні цифрові платформи активно використовують алгоритмічні системи для модерації контенту, персоналізації та прийняття рішень. З урахуванням наведеного, тлумачення обов'язків компаній повинно здійснюватися з урахуванням обох регуляторних режимів. Зокрема, вимоги DSA щодо оцінки та мінімізації системних ризиків, забезпечення прозорості алгоритмів та належного функціонування механізмів модерації контенту доповнюють положення EU AI Act щодо безпечності та надійності AI-систем. Це означає, що для компаній, які одночасно виступають провайдерами або користувачами систем штучного інтелекту та операторами цифрових платформ, формується подвійний рівень комплаєнсу. З одного боку, вони повинні відповідати вимогам щодо технічних характеристик і функціонування AI-систем, а з іншого повинні забезпечувати відповідність діяльності платформи загальним принципам прозорості, безпеки та захисту прав користувачів. У корпоративному праві це має наслідком розширення змісту

обов'язків органів управління компанії. Директори та інші органи управління повинні враховувати не лише ризики, пов'язані з використанням штучного інтелекту як технології, але й ризики, що виникають у процесі його інтеграції у бізнес-моделі цифрових платформ. Особливе значення у цьому контексті має концепція системних ризиків, яка є ключовою для DSA. Йдеться про ризики, що можуть впливати не лише на окремих користувачів, але й на суспільство в цілому, включаючи поширення незаконного контенту, маніпуляції інформацією та вплив на демократичні процеси. Використання AI-систем у таких процесах підсилює ці ризики, що, своєю чергою, вимагає більш високого рівня корпоративного контролю. Тлумачення цих положень дозволяє зробити висновок, що у сучасному корпоративному праві формується новий стандарт відповідальності, який поєднує елементи технологічного регулювання та регулювання цифрових платформ. Такий стандарт передбачає, що компанія несе відповідальність не лише за власні дії, але й за функціонування технологічних систем, які вона використовує у своїй діяльності. Крім того, взаємодія EU AI Act та DSA підсилює значення принципу прозорості як одного з ключових елементів корпоративного комплаєнсу. Компанії повинні забезпечувати доступність інформації про використання алгоритмів, критерії прийняття рішень та потенційні ризики для користувачів. У корпоративному праві це може тлумачитися як розширення обов'язку розкриття інформації («disclosure»), який традиційно застосовувався у фінансовій сфері. У цьому аспекті варто також враховувати, що прозорість та підзвітність у сфері штучного інтелекту дедалі більше розглядаються як складові елементи корпоративного управління («corporate governance»). Вони впливають на довіру інвесторів, репутацію компанії та її здатність залучати фінансування, що особливо актуально для технологічних компаній. Таким чином, тлумачення положень EU AI Act у поєднанні з Digital Services Act дозволяє сформулювати цілісне уявлення про сучасний корпоративний комплаєнс у сфері штучного інтелекту. Він характеризується багаторівневістю, інтегрованістю та орієнтацією на управління як технологічними, так і соціальними ризиками.

Отже, EU AI Act у сучасному корпоративному праві слід розглядати як ключовий елемент нормативної трансформації, який формує нові підходи до тлумачення обов'язків компаній, стандартів належної обачності та меж корпоративної відповідальності. Його застосування у поєднанні з іншими актами ЄС створює комплексну модель регулювання, що відповідає викликам цифрової економіки та розвитку штучного інтелекту.

3.2. Особливості тлумачення фидуціарних обов'язків органів управління компанії при використанні штучного інтелекту

Фидуціарні обов'язки органів управління компанії традиційно розглядаються як один із ключових механізмів забезпечення захисту інтересів корпорації. Вони охоплюють, зокрема, обов'язок діяти добросовісно («duty of loyalty») та з належною обачністю («duty of care»), що передбачає прийняття рішень на основі достатньої інформації, у межах розумного підприємницького ризику та без конфлікту інтересів. Розвиток штучного інтелекту істотно ускладнює зміст і межі таких обов'язків. Використання алгоритмічних систем змінює сам характер корпоративного управління, оскільки управлінські рішення дедалі частіше ґрунтуються не лише на людському аналізі, але й на результатах роботи складних технічних моделей. Це зумовлює необхідність переосмислення класичних підходів до тлумачення фидуціарних стандартів. Ключовим стає питання: чи впливає використання штучного інтелекту на межі відповідальності органів управління, чи, навпаки, підвищує вимоги до них? Вирішення цього, передбачає розширене розуміння змісту фидуціарних обов'язків із урахуванням технологічних ризиків. Передусім використання штучного інтелекту не звільняє органи управління від обов'язку діяти в інтересах компанії, а робить його реалізацію більш складною. Алгоритмічні системи, особливо ті, що функціонують як «black box», можуть бути непрозорими навіть для користувачів, що ускладнює перевірку обґрунтованості прийнятих рішень. У результаті директор формально діє на основі інформації, але не завжди має можливість повною мірою оцінити її якість і походження. За таких умов стандарт «інформованості» у межах «duty of care» не може обмежуватися лише збиранням

доступних даних. Він має включати оцінку джерел інформації, способів її формування та потенційних ризиків, пов'язаних із використанням алгоритмічних моделей. Таким чином, безумовне покладання на рекомендації штучного інтелекту без належної перевірки є несумісним із вимогами належної обачності. Практика корпоративного права США демонструє, що суди утримуються від втручання у рішення органів управління за умови дотримання критеріїв «business judgment rule», зокрема добросовісності, відсутності конфлікту інтересів та інформованості [100]. Проте саме процес формування рішення, включаючи аналіз інформації та оцінку ризиків, набуває вирішального значення для визначення відповідності поведінки директорів встановленим стандартам. Використання штучного інтелекту не може розглядатися як підстава для уникнення відповідальності. Навпаки, відсутність належного контролю за функціонуванням таких систем, ігнорування їх ризиків або невпровадження механізмів людського нагляду можуть свідчити про порушення обов'язку належної обачності.

Розкриття змісту фідучіарних обов'язків у сфері використання штучного інтелекту потребує конкретизації стандарту належної обачності з урахуванням цифрової трансформації. Класичні підходи до «duty of care», сформовані у корпоративній практиці, не повною мірою охоплюють специфіку алгоритмічних систем, що зумовлює необхідність їх адаптації до нових технологічних реалій. Передусім це стосується питання технологічної компетентності органів управління. Використання штучного інтелекту у діяльності компанії передбачає, що директори повинні не лише розуміти бізнес-процеси, але й орієнтуватися у базових принципах функціонування алгоритмічних систем, їх обмеженнях і ризиках. Йдеться не про технічну спеціалізацію, а про рівень обізнаності, достатній для критичної оцінки результатів роботи таких систем. Із цим пов'язується і обов'язок організації належного контролю за використанням штучного інтелекту. Сфера корпоративного контролю поступово розширюється та охоплює не лише фінансові чи операційні аспекти, але й технологічні процеси, які впливають на управлінські рішення. Це включає впровадження внутрішніх політик щодо використання AI-систем, процедур їх аудиту, оцінки ризиків і

забезпечення людського нагляду. Зазначений підхід корелює з розвитком доктрини «duty of oversight», яка отримала відображення, зокрема, у справі *In re Caremark International Inc. Derivative Litigation*, де було сформульовано обов'язок органів управління забезпечувати ефективну систему внутрішнього контролю [101]. У нових умовах цей обов'язок поширюється і на контроль за використанням технологічних рішень, включаючи системи штучного інтелекту.

Водночас питання комплаєнсу набуває нової ролі у структурі фідучіарного стандарту поведінки. Використання штучного інтелекту вимагає від компаній дотримання не лише корпоративного законодавства, але й норм у сфері захисту персональних даних, недискримінації, цифрового регулювання та прав людини. Через це обов'язок належної обачності охоплює також забезпечення відповідності використання AI-систем цим вимогам. У результаті комплаєнс у сфері штучного інтелекту трансформується із допоміжної функції у складову корпоративного управління. Його відсутність або формальний характер можуть свідчити про неналежне виконання фідучіарних обов'язків і створювати підстави для притягнення до відповідальності органів управління. Паралельно змінюється і співвідношення між людським розсудом та алгоритмічними рекомендаціями. Використання штучного інтелекту не означає передачу управлінських повноважень технології. Остаточне рішення залишається за органами управління, які несуть відповідальність за його наслідки, незалежно від джерела інформації. Звідси впливає вимога до належної організації процесу прийняття рішень. Директор має не лише отримати рекомендацію алгоритму, але й оцінити її обґрунтованість, зіставити з альтернативними варіантами та врахувати потенційні ризики. Ігнорування цих аспектів може свідчити про порушення стандарту належної обачності навіть у випадку формальної відповідності рішення інтересам компанії. Сучасні підходи до корпоративного управління також орієнтуються на довгострокову стабільність компанії та управління ESG-ризиками. Використання штучного інтелекту може впливати на репутацію, дотримання принципів недискримінації та захист прав людини, а також на довіру інвесторів. Через це фідучіарний

обов'язок діяти в інтересах корпорації виходить за межі короткострокової економічної вигоди.

Використання штучного інтелекту у корпоративному управлінні не змінює природи фідуціарних обов'язків, однак істотно трансформує їх зміст. Стандарти добросовісності та належної обачності набувають розширеного тлумачення, що охоплює оцінку технологічних ризиків, перевірку алгоритмічних рішень та організацію належного контролю за їх використанням. Покладання на результати роботи штучного інтелекту не звільняє органи управління від відповідальності, а, навпаки, підвищує вимоги до якості процесу прийняття рішень. Фідуціарний стандарт у цифрову епоху включає елементи технологічної обізнаності, комплаєнсу та належного нагляду, що узгоджується із сучасними підходами корпоративного права та управління ризиками. Відтак захист інтересів корпорації потребує такого тлумачення обов'язків органів управління, яке враховує не лише економічні, але й правові, репутаційні та соціальні наслідки використання штучного інтелекту.

3.3. Тлумачення корпоративних договорів та інвестиційних угод у правовідносинах, пов'язаних із використанням штучного інтелекту

Розвиток технологій штучного інтелекту зумовлює трансформацію не лише корпоративного управління, але й договірних конструкцій, які використовуються у відносинах між учасниками компаній та інвесторами. У цьому зв'язку особливого значення набуває тлумачення корпоративних договорів та інвестиційних угод, оскільки саме вони визначають розподіл ризиків, повноважень і відповідальності у межах корпоративних правовідносин.

Корпоративні договори («shareholders' agreements») та інвестиційні угоди традиційно спрямовані на врегулювання питань управління компанією, порядку прийняття рішень, розподілу прибутку, виходу учасників та захисту прав інвесторів. Використання штучного інтелекту у діяльності компанії водночас формує нові типи ризиків, які не завжди прямо відображені у таких договорах. Це потребує їх тлумачення з урахуванням технологічного контексту. Йдеться, зокрема, про ризики, пов'язані з функціонуванням алгоритмічних систем, такі як

помилки у прийнятті рішень, дискримінаційні результати, порушення законодавства про захист персональних даних та інші правові наслідки використання AI. За відсутності прямих договірних положень постає питання розподілу відповідальності між менеджментом, інвесторами та розробниками технології. У подібних випадках визначальним є тлумачення умов договору відповідно до його мети, економічного змісту та принципу добросовісності. Положення про розподіл повноважень органів управління, обов'язки щодо належного ведення бізнесу («proper conduct of business») або гарантії («representations and warranties») можуть охоплювати питання використання штучного інтелекту навіть за відсутності прямої згадки про нього. В інвестиційних угодах це проявляється через гарантії відповідності діяльності компанії законодавству («compliance representations»). Якщо застосування AI-систем призводить до порушення вимог, наприклад, EU AI Act або GDPR, це може кваліфікуватися як порушення таких гарантій і тягнути відповідні правові наслідки, включаючи відшкодування збитків [16; 102]. Питання управління також зазнає переосмислення. Умови щодо погодження ключових рішень із інвесторами («reserved matters») можуть поширюватися на впровадження або зміну AI-систем, якщо такі дії впливають на ризиковий профіль компанії або її бізнес-модель. Окрему увагу слід приділити обов'язкам розкриття інформації («disclosure obligations»). Інвестори повинні отримувати повну та достовірну інформацію про діяльність компанії, включаючи ризики, пов'язані з використанням технологій. Неповне або неточне розкриття таких даних може розглядатися як порушення договірних зобов'язань або підстава для оскарження угоди. Порівняльні підходи права США та Канади свідчать, що правила розкриття матеріальної інформації застосовуються і до технологічних ризиків, навіть за відсутності спеціального регулювання штучного інтелекту. У цьому випадку AI-ризики розглядаються як фактори, що впливають на фінансовий стан компанії або її інвестиційну привабливість [103].

Подальше осмислення договірних конструкцій у сфері використання штучного інтелекту передбачає аналіз конкретних механізмів, за допомогою яких сторони можуть розподіляти технологічні ризики та відповідальність. У

практиці корпоративних і венчурних угод такі механізми набувають дедалі більшого значення, оскільки традиційні формулювання не завжди охоплюють специфіку AI-рішень. Одним із ключових інструментів виступають гарантії («representations and warranties»), які забезпечують інвестора інформацією про стан компанії на момент укладення угоди. У випадку використання штучного інтелекту зміст таких гарантій може включати підтвердження відповідності алгоритмічних систем вимогам законодавства, належності прав на дані та програмне забезпечення, а також відсутності порушень прав третіх осіб. За відсутності прямої деталізації ці положення підлягають розширеному тлумаченню з урахуванням характеру діяльності компанії. Практика показує, що навіть загальні формулювання про дотримання законодавства можуть охоплювати порушення, пов'язані з використанням AI, зокрема у сфері захисту персональних даних або недискримінації. У такому випадку значення має не буквальне формулювання, а економічний зміст гарантії та очікування сторін щодо правового стану компанії [102]. Іншим важливим елементом є положення про відшкодування збитків («indemnity clauses»), які дозволяють покласти ризики на визначену сторону у разі їх реалізації. У контексті штучного інтелекту такі положення можуть застосовуватися до шкоди, спричиненої помилками алгоритмів, порушенням регуляторних вимог або претензіями третіх осіб. Водночас їх тлумачення залежить від ступеня конкретизації ризиків у договорі. Якщо договір прямо не передбачає відповідальність за AI-ризики, виникає необхідність визначення, чи охоплюються вони загальними положеннями про відшкодування. У подібних ситуаціях враховується розподіл контролю над технологією і тоді, сторона, яка приймає рішення про впровадження або використання алгоритмічної системи, зазвичай несе підвищений рівень відповідальності за наслідки її функціонування. У сучасній договірній практиці також з'являються спеціалізовані положення, спрямовані на регулювання використання штучного інтелекту. Йдеться про так звані «AI clauses», які можуть встановлювати вимоги до прозорості алгоритмів, обов'язки щодо проведення аудиту, правила використання даних та механізми контролю за результатами роботи системи. Наявність таких положень значно спрощує розподіл ризиків,

однак їх відсутність не виключає можливості застосування загальних принципів договірного права.

Важливим напрямом є також тлумачення положень щодо інтелектуальної власності. Використання штучного інтелекту часто пов'язане з питанням прав на результати його роботи, а також на самі алгоритмічні моделі та навчальні дані. У корпоративних та інвестиційних угодах це може впливати на оцінку вартості компанії та обсяг прав інвестора. У разі невизначеності такі положення підлягають тлумаченню з урахуванням фактичного внеску сторін та економічної ролі відповідних активів. Договірні механізми управління ризиками тісно пов'язані з обов'язками розкриття інформації. Якщо сторона володіє інформацією про недоліки AI-системи або потенційні порушення законодавства, її приховування може розглядатися як недобросовісна поведінка, що впливає на дійсність угоди або обсяг відповідальності. У цьому аспекті застосовуються загальні принципи добросовісності та справедливості, які відіграють ключову роль у тлумаченні договорів. У підсумку договірне регулювання відносин, пов'язаних із використанням штучного інтелекту, набуває більш складного характеру, поєднуючи елементи корпоративного, договірного та технологічного права. Тлумачення відповідних положень повинно враховувати не лише формальні умови угоди, але й розподіл контролю, характер ризиків та обґрунтовані очікування сторін.

3.4 Узгодження підходів до тлумачення корпоративного права у сфері штучного інтелекту в Україні з практикою країн Західної Європи

Розвиток штучного інтелекту формує необхідність не лише адаптації окремих норм корпоративного права, але й узгодження підходів до їх тлумачення на національному та міжнародному рівнях. Для України це питання набуває особливої актуальності у зв'язку з європейською інтеграцією та поступовим наближенням правової системи до *acquis* ЄС.

Право країн Західної Європи демонструє поступове формування єдиної логіки тлумачення корпоративних обов'язків у контексті використання штучного інтелекту. Ця логіка базується на поєднанні традиційних категорій

корпоративного права із ризик-орієнтованим підходом до регулювання технологій, закріпленим, зокрема, у Regulation (EU) 2024/1689 (EU AI Act) [16]. У межах цього підходу зміст фідучіарних обов'язків органів управління визначається не лише через класичні критерії добросовісності та обачності, але й через здатність компанії ефективно ідентифікувати, оцінювати та контролювати технологічні ризики. Відповідно, використання штучного інтелекту розглядається як фактор, що впливає на стандарт належної поведінки, а не як обставина, яка його пом'якшує. Німецька модель корпоративного управління, зокрема, через положення Aktiengesetz та практику застосування принципу «обачного і сумлінного менеджера» (§ 93 AktG), демонструє підхід, за якого обов'язок органів управління включає активне управління ризиками, пов'язаними з інноваційною діяльністю компанії [67]. У цьому контексті технологічні ризики, пов'язані з використанням штучного інтелекту, інтегруються у загальну систему корпоративного контролю. Французьке право, зі свого боку, розвиває підхід, який поєднує гнучкість корпоративних форм із вимогою врахування інтересів компанії як цілісного економічного суб'єкта. Положення Code de commerce та концепція «*intérêt social*», закріплена у статті 1833 Цивільного кодексу Франції, передбачають врахування соціальних та екологічних аспектів діяльності компанії [88]. Використання штучного інтелекту у цьому контексті оцінюється не лише з точки зору ефективності, але й з урахуванням його впливу на права людини та суспільство. Спільною рисою цих підходів є розширення змісту корпоративної відповідальності за рахунок включення технологічного компоненту. Це означає, що управлінські рішення, пов'язані з використанням штучного інтелекту, оцінюються з урахуванням ширшого кола факторів, ніж у традиційній моделі корпоративного права.

Американська модель традиційно ґрунтується на концепції бізнесового розсуду («*business judgment rule*»), відповідно до якої суди утримуються від втручання у рішення директорів за умови, що такі рішення прийняті добросовісно, без конфлікту інтересів і на інформованій основі. Цей підхід забезпечує значну дискрецію органів управління, що сприяє інноваційній діяльності та готовності до прийняття ризикових рішень. Водночас розвиток

технологій штучного інтелекту призводить до поступового переосмислення змісту критерію «інформованості». Використання алгоритмічних систем передбачає, що органи управління повинні враховувати не лише економічні показники, але й якість даних, принципи функціонування моделей та потенційні технологічні ризики. Таким чином, стандарт поведінки директорів розширюється без формального перегляду усталених підходів. Додатковий вимір у цьому контексті надає розвиток доктрини нагляду («duty of oversight»), яка передбачає обов'язок забезпечення ефективної системи контролю за діяльністю компанії. У світлі використання штучного інтелекту цей обов'язок охоплює створення механізмів моніторингу алгоритмічних процесів, оцінки ризиків і запобігання можливим порушенням. Канадська модель корпоративного права демонструє дещо інший підхід, орієнтований на баланс інтересів різних стейкхолдерів. У одній зі своїх справ, Верховний суд Канади сформулював підхід, відповідно до якого обов'язок директорів діяти в інтересах корпорації не обмежується виключно інтересами акціонерів, а може враховувати ширше коло заінтересованих осіб [104]. Технологічні рішення можуть впливати на права працівників, споживачів та суспільства в цілому. Відповідно, оцінка управлінських рішень повинна враховувати не лише їх економічну ефективність, але й соціальні та правові наслідки. Порівняння європейського та північноамериканського підходів дозволяє виокремити спільну тенденцію, яка показує поступове розширення змісту корпоративної відповідальності за рахунок включення технологічного фактору. Незважаючи на відмінності у правових традиціях, усі зазначені системи сходяться у тому, що використання штучного інтелекту не знижує стандартів поведінки органів управління, а вимагає їх адаптації до нових умов. Для України це створює підґрунтя для формування власної моделі тлумачення корпоративного права у сфері штучного інтелекту. Така модель повинна поєднувати гнучкість, характерну для американського підходу, із орієнтацією на захист ширшого кола інтересів, притаманною європейській та канадській практиці. Водночас важливо враховувати, що імплементація цих підходів не може обмежуватися формальним запозиченням правових конструкцій. Вирішальне значення має адаптація

принципів тлумачення до національної правової системи, з урахуванням рівня розвитку судової практики, корпоративної культури та інституційного середовища. У цьому сенсі ключовим завданням є формування такої інтерпретаційної моделі, яка дозволяє ефективно поєднувати інноваційний розвиток із належним рівнем правового захисту. Це передбачає інтеграцію ризик-орієнтованого підходу, розвиток стандартів корпоративного комплаєнсу та розширене тлумачення фідучіарних обов'язків органів управління.

Таким чином, імплементація підходів до тлумачення корпоративного права у сфері штучного інтелекту в Україні має відбуватися з урахуванням як європейських стандартів, так і національних особливостей правової системи. Сучасний стан українського корпоративного права свідчить про наявність базових конструкцій, які дозволяють адаптувати нові підходи без необхідності радикального реформування законодавства. Чинне законодавство України, зокрема положення Цивільного кодексу України та Закону України «Про акціонерні товариства», закріплює загальні стандарти поведінки органів управління, включаючи обов'язок діяти в інтересах товариства, добросовісно та розумно. Ці категорії мають оціночний характер, що створює можливість їх розширеного тлумачення з урахуванням технологічного розвитку. У сфері використання штучного інтелекту це означає, що зміст фідучіарних обов'язків може бути конкретизований через включення до нього елементів технологічної обачності. Йдеться про необхідність врахування ризиків, пов'язаних із використанням алгоритмічних систем, оцінки якості даних, а також забезпечення належного рівня контролю за функціонуванням таких систем. Формування відповідної практики значною мірою залежить від судового тлумачення. Саме суди здатні наповнити зміст оціночних категорій конкретними критеріями, зокрема щодо того, які дії органів управління вважаються належними при використанні штучного інтелекту. У цьому аспекті доцільним є орієнтування на підходи, сформовані у праві Європейського Союзу та країнах Північної Америки, з урахуванням їх адаптації до українського контексту. З урахуванням проведеного порівняльного аналізу можна запропонувати узагальнену модель тлумачення корпоративного права у сфері штучного інтелекту, яка може бути

імplementована в Україні. По-перше, стандарт належної обачності органів управління повинен включати обов'язок оцінки технологічних ризиків. Це передбачає не лише формальне отримання інформації, але й її критичний аналіз, включаючи розуміння обмежень алгоритмічних систем та можливих негативних наслідків їх використання. По-друге, обов'язок нагляду має поширюватися на технологічні процеси. Органи управління повинні забезпечувати функціонування систем внутрішнього контролю, які охоплюють використання штучного інтелекту, включаючи процедури аудиту, моніторингу та управління ризиками. По-третє, корпоративний комплаєнс у сфері штучного інтелекту має інтегруватися у загальну систему управління компанією. Це означає необхідність дотримання не лише корпоративного законодавства, але й норм у сфері захисту персональних даних, недискримінації та цифрового регулювання, зокрема з урахуванням положень *acquis* ЄС. По-четверте, при тлумаченні корпоративних договорів та інвестиційних угод доцільно виходити з економічного змісту правовідносин і розподілу контролю над технологіями. Сторона, яка фактично впливає на використання штучного інтелекту, повинна нести відповідальність за пов'язані з цим ризики. По-п'яте, оцінка управлінських рішень має враховувати не лише короткострокову економічну вигоду, але й довгострокові наслідки, включаючи вплив на права людини, репутацію компанії та її інвестиційну привабливість. Така модель, зможе поєднати ключові елементи різних правових систем, як-от, гнучкість американського підходу, ризик-орієнтовану логіку права Європейського Союзу та орієнтацію на баланс інтересів, характерну для канадської практики. Її впровадження дозволить забезпечити належний рівень правового регулювання без стримування інноваційного розвитку. У підсумку узгодження підходів до тлумачення корпоративного права у сфері штучного інтелекту в Україні має відбуватися шляхом еволюційного розвитку правозастосовної практики. Ключову роль у цьому процесі відіграватимуть суди, корпоративні політики компаній та поступова гармонізація національного законодавства із європейськими стандартами.

Висновки до розділу 3

У результаті дослідження практики тлумачення та застосування корпоративного права у сфері штучного інтелекту встановлено, що сучасне правове регулювання цієї сфери вже не може зводитися до суто технічних або галузевих приписів. Використання AI-систем у діяльності компаній безпосередньо впливає на зміст корпоративного комплаєнсу, межі відповідальності органів управління, структуру внутрішнього контролю, а також на договірне оформлення відносин між учасниками товариства, інвесторами та іншими контрагентами. У зв'язку з цим практика тлумачення корпоративного права дедалі більше орієнтується на врахування технологічного фактору як самостійного елемента корпоративного ризику.

Дослідження положень EU AI Act дало підстави для висновку, що цей акт слід розглядати не лише як спеціальний регламент у сфері штучного інтелекту, а і як джерело формування нових стандартів корпоративної поведінки. Його ризик-орієнтований підхід змінює традиційне розуміння належної обачності, оскільки покладає на компанії обов'язок не просто дотримуватися формальних вимог, а активно ідентифікувати, оцінювати та мінімізувати ризики, пов'язані з використанням AI-систем. У такому вимірі комплаєнс набуває превентивного характеру, а невиконання вимог щодо управління ризиками, документування, прозорості та людського контролю може тлумачитися як порушення загальних корпоративних обов'язків органів управління. Водночас взаємодія EU AI Act із GDPR, Charter of Fundamental Rights of the European Union та Digital Services Act свідчить про формування багаторівневої моделі корпоративного комплаєнсу, в якій поєднуються вимоги технологічної безпеки, захисту прав людини, інформаційної прозорості та підзвітності.

Встановлено також, що використання штучного інтелекту не змінює правової природи фідуціарних обов'язків органів управління, однак істотно трансформує їх зміст. Стандарти добросовісності та належної обачності вже не можуть тлумачитися виключно через традиційні критерії інформованості, відсутності конфлікту інтересів і розумного підприємницького ризику. У цифровому середовищі вони охоплюють додаткові елементи, зокрема оцінку

технологічних ризиків, перевірку джерел і способів формування інформації, розуміння обмежень алгоритмічних систем, організацію належного нагляду та забезпечення відповідності використання AI вимогам законодавства. Відтак покладання на рекомендації алгоритму не може розглядатися як підстава для уникнення відповідальності; навпаки, воно підвищує вимоги до якості процесу прийняття рішень, професійності директорів та ефективності системи внутрішнього контролю.

Окремим результатом дослідження стало з'ясування того, що розвиток штучного інтелекту істотно впливає на тлумачення корпоративних договорів та інвестиційних угод. Такі договори дедалі частіше виконують не лише функцію організації корпоративних відносин, але й роль інструменту розподілу технологічних ризиків. Це означає, що положення про гарантії, відшкодування збитків, порядок погодження ключових рішень, розкриття інформації та інтелектуальну власність повинні тлумачитися з урахуванням характеру AI-систем, ступеня контролю над ними та можливих правових наслідків їх використання. Навіть за відсутності прямих AI-застережень договірні умови можуть охоплювати відповідні ризики через їх економічний зміст, функціональне призначення та принцип добросовісності. Це свідчить про поступове ускладнення договірного регулювання у корпоративній сфері та про зближення корпоративного, договірного і технологічного права.

Порівняльний аналіз практики країн Західної Європи та Північної Америки дозволив встановити спільну тенденцію, що у різних правових системах використання штучного інтелекту не знижує стандартів поведінки органів управління, а, навпаки, вимагає їх адаптації до нових умов. Для європейського підходу характерним є поєднання корпоративного права з ризик-орієнтованим регулюванням технологій і посиленою увагою до прав людини та суспільних наслідків. Американська практика акцентує на дискреції директорів, але водночас розширює зміст інформованості та нагляду в умовах використання алгоритмічних систем. Канадський підхід, своєю чергою, підсилює орієнтацію на баланс інтересів різних стейкхолдерів та довгострокову стабільність

корпорації. Саме ця сукупність підходів створює методологічну основу для оновлення української практики тлумачення корпоративного права.

У підсумку обґрунтовано, що для України доцільним є формування такої моделі тлумачення корпоративного права у сфері штучного інтелекту, яка поєднуватиме ризик-орієнтовану логіку права Європейського Союзу, гнучкість підходу до підприємницького розсуду та врахування ширшого кола інтересів, пов'язаних із діяльністю корпорації. Практичне значення цієї моделі полягає у тому, що вона дозволяє конкретизувати зміст належної обачності, поширити обов'язок нагляду на технологічні процеси, інтегрувати AI-комплаєнс у загальну систему корпоративного управління та забезпечити більш послідовне тлумачення корпоративних договорів і інвестиційних угод. Відтак узгодження українських підходів із практикою країн Західної Європи має здійснюватися не шляхом механічного запозичення окремих конструкцій, а через еволюційне оновлення правозастосовної практики, судового тлумачення та корпоративних політик компаній відповідно до викликів цифрової економіки.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі здійснено комплексне теоретико-правове та порівняльне дослідження трансформації корпоративних правовідносин під впливом систем штучного інтелекту, що дало змогу сформулювати узагальнені висновки щодо зміни змісту ключових інститутів корпоративного права в умовах цифровізації.

Проаналізовано, що штучний інтелект у сучасному праві не може розглядатися як нейтральний технічний інструмент або допоміжний елемент господарської діяльності. Його функціонування безпосередньо впливає на зміст управлінських рішень, процес їх формування та наслідки для прав і інтересів учасників корпоративних відносин. У цьому контексті ШІ доцільно кваліфікувати як складний багатокомпонентний об'єкт правового регулювання, який поєднує ознаки інструменту прийняття рішень, нематеріального активу та джерела підвищених ризиків. Визначальними для правової оцінки є такі характеристики, як технічна автономність, адаптивність, залежність від даних і непрозорість алгоритмічних процесів («black box»), які унеможливають повний контроль з боку людини та ускладнюють встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

Досліджено, що в межах сучасних правових систем штучний інтелект не набуває статусу суб'єкта права, а концепція «електронної особи» залишається суто доктринальною конструкцією без нормативного закріплення. Відтак відповідальність за результати використання ШІ концентрується на людських і корпоративних суб'єктах, насамперед, органах управління юридичних осіб. Це зумовлює зміщення акценту з питання правосуб'єктності на проблему контролю, делегування повноважень та належного управління технологічними процесами.

Здійснено порівняльний аналіз правових систем держав Західної Європи та Північної Америки, який засвідчив, що базові корпоративні форми не зазнають радикальних змін на рівні юридичної конструкції, однак істотно трансформуються на рівні їх тлумачення. Англо-американська модель характеризується високим рівнем гнучкості та орієнтацією на договірне регулювання, що сприяє швидкій адаптації до технологічних інновацій, зокрема

у сфері штучного інтелекту. Натомість континентальна модель забезпечує більш інституціоналізований контроль, інтегруючи технологічні ризики у структуру корпоративного управління. Водночас спільною тенденцією є посилення ролі внутрішнього контролю, прозорості та ризик-менеджменту як елементів належного корпоративного управління. Окремо встановлено, що в умовах розвитку штучного інтелекту відбувається переосмислення співвідношення категорій «підприємство» та «корпорація». Доведено, що для аналізу діяльності у сфері ШІ більш релевантною є категорія «підприємство» як економічна єдність, що охоплює групи компаній та платформні структури, в межах яких функціонують алгоритмічні системи. Такий підхід дозволяє точніше визначити центр прийняття рішень та суб'єкта відповідальності. В українському праві це корелює з сучасною трансформацією, в межах якої юридична особа виступає суб'єктом, тоді як підприємство розглядається як об'єкт або діяльність.

Визначено, що використання штучного інтелекту не створює нових видів фідучіарних обов'язків, однак істотно трансформує їх зміст. Обов'язок належної обачності («*duty of care*») набуває нового наповнення, яке включає обов'язок директора бути належним чином інформованим не лише щодо економічних параметрів рішення, але й щодо функціонування алгоритмічної системи, якості вхідних даних, потенційної упередженості та ризиків помилок. Сліпа довіра до результатів роботи ШІ без критичної оцінки та забезпечення людського нагляду («*human-in-the-loop*») може кваліфікуватися як порушення стандарту належного управління. Водночас обов'язок нагляду («*duty of oversight*») розширюється на технологічну сферу, що вимагає від органів управління впровадження систем моніторингу алгоритмічних ризиків та внутрішнього контролю. У цьому контексті додатково обґрунтовано, що застосування штучного інтелекту змінює зміст принципу «*business judgment rule*». Оцінка правомірності управлінського рішення більше не обмежується його економічною доцільністю, а включає аналіз процесу його прийняття, зокрема рівня обізнаності директора щодо функціонування алгоритму, належності використаних даних та вжитих заходів контролю. Використання непрозорих або недостатньо перевірених систем може

свідчити про недобросовісність або недбалість у здійсненні управлінських повноважень.

Досліджено вплив положень EU AI Act (Регламенту (ЄС) 2024/1689), який формує якісно нову модель правового регулювання, орієнтовану на превентивне управління ризиками. Встановлено, що вимоги цього акта, зокрема щодо систем високого ризику, фактично інтегруються у зміст корпоративного комплаєнсу та стандартів поведінки органів управління. Обов'язки щодо документування, забезпечення прозорості, впровадження людського нагляду та систем управління ризиками стають елементами належної обачності директора. Таким чином, відбувається трансформація корпоративного управління від моделі постфактум відповідальності до моделі попередження порушень. У цьому контексті доведено, що ризик-орієнтований підхід Європейського Союзу поступово набуває глобального значення та впливає на правозастосовну практику інших держав. Навіть у юрисдикціях, де відсутнє комплексне регулювання ШІ, відповідні стандарти імплементуються через механізми «м'якого права», корпоративних політик та судової практики. У цьому контексті особливу роль відіграють міжнародні стандарти та рекомендації, зокрема ISO/IEC 42001:2023, NIST AI Risk Management Framework та OECD Due Diligence Guidance, які формують орієнтири належної поведінки компаній та можуть використовуватися для оцінки дій органів управління.

Проаналізовано, що використання штучного інтелекту зумовлює необхідність переосмислення підходів до тлумачення корпоративних договорів та інвестиційних угод. Зокрема, традиційні положення щодо заяв і гарантій («representations and warranties») потребують тлумачення з урахуванням технологічного контексту, включаючи правомірність використання даних, якості алгоритмічних рішень та ризику їх упередженості. Доведено, що при вирішенні спорів пріоритетного значення набуває не лише формальне закріплення прав та обов'язків сторін, а й фактичний розподіл контролю над технологією. Це зумовлює застосування функціонального та телеологічного тлумачення договорів, спрямованого на встановлення реального впливу сторін на функціонування систем штучного інтелекту. Водночас судова та договірна

практика поступово враховує технологічні ризики як істотний фактор при оцінці належного виконання зобов'язань.

На підставі проведеного дослідження сформульовано рекомендації для вдосконалення правозастосовної практики в Україні. Зокрема, запропоновано використовувати еволюційне тлумачення оціночних категорій цивільного права, таких як добросовісність і розумність, з урахуванням технологічного контексту. Обґрунтовано доцільність формування стандарту «технологічної обачності» як складової належної поведінки органів управління. Крім того, рекомендовано орієнтуватися на міжнародні стандарти та «best practices» при вирішенні спорів, пов'язаних із використанням штучного інтелекту, а також інтегрувати вимоги алгоритмічного комплаєнсу у внутрішні системи корпоративного управління без створення надмірно складних нормативних конструкцій.

Отже, ключовим результатом дослідження є висновок про те, що розвиток штучного інтелекту не потребує радикального перегляду фундаментальних засад корпоративного права, однак вимагає їх глибокої інтерпретаційної трансформації. Основний вектор змін полягає не у створенні нових правових суб'єктів, а у переосмисленні стандартів управління, відповідальності та контролю. Саме через механізми комплаєнсу, ризик-менеджменту та належної обачності забезпечується адаптація корпоративного права до викликів цифрової епохи та формування ефективної системи правового регулювання штучного інтелекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Pratik R., Artificial Intelligence: A Rising Star of Mobile Technology. 2021. URL: <https://www.intuz.com/blog/artificial-intelligence-a-rising-star-of-mobile-technology> (дата звернення: 02.02.2026).
2. Баранов О., Визначення терміну «штучний інтелект», Інформація і право. № 1(44). 2023. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/287537-Текст%20статті-663659-1-10-20230915.pdf> (дата звернення: 02.02.2026).
3. 15 USC 9401: Definitions. URL: [https://uscode.house.gov/view.xhtml?req=\(title:15%20section:9401%20edition:prelim\)](https://uscode.house.gov/view.xhtml?req=(title:15%20section:9401%20edition:prelim)) (дата звернення: 02.02.2026).
4. Cornell law school, Artificial intelligence (AI), Legal Information Institute. 2023. URL: https://www.law.cornell.edu/wex/artificial_intelligence_ai (дата звернення: 02.02.2026).
5. Executive Order 14110 – Safe, Secure, and Trustworthy Development and Use of Artificial Intelligence. October 30, 2023. The American Presidency Project. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/executive-order-14110-safe-secure-and-trustworthy-development-and-use-artificial> (дата звернення: 07.02.2026).
6. Executive Order 14179 of January 23, 2025 «Removing Barriers to American Leadership in Artificial Intelligence». The White House. URL: <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/01/removing-barriers-to-american-leadership-in-artificial-intelligence/> (дата звернення: 07.02.2026).
7. The White House. America's AI Action Plan. 2025. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/07/Americas-AI-Action-Plan.pdf> (дата звернення: 07.02.2026).
8. National Institute of Standards and Technology (NIST). Artificial Intelligence Risk Management Framework (AI RMF 1.0). 2023. URL: <https://www.nist.gov/itl/ai-risk-management-framework> (дата звернення: 08.02.2026).
9. Parliament of Canada. Bill C-27: Digital Charter Implementation Act, 2022. LEGISinfo. URL: <https://www.parl.ca/legisinfo/en/bill/44-1/c-27> (дата звернення: 08.02.2026).

10. Government of Canada. Artificial Intelligence and Data Act (AIDA) – Companion Document. URL: <https://ised-isde.canada.ca/site/innovation-better-canada/en/artificial-intelligence-and-data-act-aida-companion-document> (дата звернення: 08.02.2026).
11. Canadian AI Bill Stalls as Bill C-27 Terminates in Parliament. BABL AI. 22.01.2025. URL: <https://babl.ai/canadian-ai-bill-stalls-as-bill-c-27-terminates-in-parliament/> (дата звернення: 08.02.2026).
12. Government of Canada. Voluntary Code of Conduct on the Responsible Development and Management of Advanced Generative AI Systems. URL: <https://ised-isde.canada.ca/site/ised/en/voluntary-code-conduct-responsible-development-and-management-advanced-generative-ai-systems> (дата звернення: 08.02.2026).
13. Ontario. Strengthening Cyber Security and Building Trust in the Public Sector Act, 2024 (S.O. 2024, с. 24 – Bill 194). URL: <https://www.ontario.ca/laws/statute/s24024> (дата звернення: 08.02.2026).
14. Québec. Act respecting the protection of personal information in the private sector. URL: <https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/fr/document/lc/P-39.1/20180713?langCont=en> (дата звернення: 08.02.2026).
15. Information and Privacy Commissioner, Ontario. Privacy complaint report. URL: <https://decisions.ipc.on.ca/ipc-cipvp/privacy/en/521580/1/document.do> (дата звернення: 08.02.2026).
16. European Parliament and Council of the European Union. Regulation (EU) 2024/1689 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). Official Journal of the European Union, 12 July 2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1689> (дата звернення: 14.02.2026).
17. OECD. Recommendation of the Council on Artificial Intelligence. 2019. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449> (дата звернення: 14.02.2026).

18. UK Government. A pro-innovation approach to AI regulation (White Paper). March 2023. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/ai-regulation-a-pro-innovation-approach> (дата звернення: 14.02.2026).
19. Кабінет Міністрів України. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, схвалена розпорядженням КМУ від 02 грудня 2020 р. № 1556-2020-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.02.2026).
20. Pasquale F. The Black Box Society: The Secret Algorithms That Control Money and Information. Harvard University Press, 2015. URL: <https://raley.english.ucsb.edu/wp-content/Engl800/Pasquale-blackbox.pdf> (дата звернення: 14.02.2026).
21. Burrell J. How the Machine “Thinks”: Understanding Opacity in Machine Learning Algorithms. SageJournals. 2016. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2053951715622512> (дата звернення: 14.02.2026).
22. Barocas S., Selbst A. Big Data’s Disparate Impact. California Law Review. Vol. 104:671. 2016. URL: <https://courts.ca.gov/sites/default/files/courts/default/2024-12/btb24-21-2.pdf> (дата звернення: 15.02.2026).
23. European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). Bias in algorithms: Artificial intelligence and discrimination. 2022. URL: <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/bias-algorithms-artificial-intelligence-and-discrimination> (дата звернення: 15.02.2026).
24. Bertolini A. Artificial Intelligence and Civil Liability. European Parliament, 2020. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/621926/IPOL_STU\(20\)621926_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/621926/IPOL_STU(20)621926_EN.pdf) (дата звернення: 15.02.2026).
25. European Parliament Resolution of 20 October 2020 with recommendations to the Commission on a civil liability regime for artificial intelligence. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0276_EN.html (дата звернення: 15.02.2026).

26. European Commission. Ethics Guidelines for Trustworthy AI. 2019. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai> (дата звернення: 15.02.2026).

27. Syracuse University School of Information Studies. Types of AI: Explore Key Categories and Uses. 2025. URL: <https://ischool.syracuse.edu/types-of-ai/> (дата звернення: 15.02.2026).

28. ChatGPT Academy Online. LLM проти Generative AI: детальний посібник. URL: <https://www.chatgptacademy.online/instrukczyi-nejromerezhylm-proty-generative-ai-detalnyj-posibnyk/> (дата звернення: 15.02.2026).

29. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 20.02.2026).

30. Національна академія внутрішніх справ, Тема 9. Правові відносини, НАВС. 2016. URL: https://arm.navs.edu.ua/books/tdp-new/info/lection/lec9/tema9_5.html (дата звернення: 20.02.2026).

31. Negri S. M. C. A. Robot as Legal Person: Electronic Personhood in Robotics and Artificial Intelligence. Frontiers in Robotics and AI. 2021. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8734654/> (дата звернення: 20.02.2026).

32. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52017IP0051> (дата звернення: 20.02.2026).

33. Pagallo U. Vital, Sophia, and Co.: The Quest for the Legal Personhood of Robots. Information. 2018. Vol. 9(9). URL: <https://www.mdpi.com/2078-2489/9/9/230> (дата звернення: 04.03.2026).

34. Bryson J., Diamantis M., Grant T. Of, for, and by the People: The Legal Lacuna of Synthetic Persons. Artificial Intelligence and Law. 2017. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10506-017-9214-9> (дата звернення: 04.03.2026).

35. Abbott R. The Reasonable Robot: Artificial Intelligence and the Law. University of Surrey. 2020. URL:

<https://openresearch.surrey.ac.uk/esploro/outputs/doctoral/The-Reasonable-Robot-Artificial-Intelligence-and/99516107302346> (дата звернення: 04.03.2026).

36. Cheng-Han T. COVID-19, Agentic Artificial Intelligence and Contract Formation. Chinese Journal of Comparative Law. 2025. URL: <https://academic.oup.com/cjcl/article/8444928> (дата звернення: 04.03.2026).

37. Vudugula S., Chebrolu S., Bhuiyan M., Rozony F. Integrating Artificial Intelligence in Strategic Business Decision-Making: A Systematic Review of Predictive Models. International Journal of Scientific Interdisciplinary Research. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/391571144_INTEGRATING_ARTIFICIAL_INTELLIGENCE_IN_STRATEGIC_BUSINESS_DECISION-MAKING_A_SYSTEMATIC_REVIEW_OF_PREDICTIVE_MODELS (дата звернення: 04.03.2026).

38. Artificial Intelligence Intervention in Corporate Governance: Directors' Fiduciary Duties. URL: <https://www.deanfrancispress.com/index.php/hc/article/view/756/HC001402.pdf> (дата звернення: 04.03.2026).

39. Mertens F. The Use of Artificial Intelligence in Corporate Decision-Making at board level: A preliminary legal analysis. Financial Law Institute Working Paper. 2023. URL: <https://financiallawinstitute.ugent.be/wp-content/uploads/2023/11/2023-01.pdf> (дата звернення: 04.03.2026).

40. Sharfman B. The Importance of the Business Judgment Rule. Harvard Law School Forum on Corporate Governance. 2017. URL: <https://corpgov.law.harvard.edu/2017/01/19/the-importance-of-the-business-judgment-rule/> (дата звернення: 04.03.2026).

41. Exploring Fiduciary Duties in Corporate Governance. CEB – UCLA School of Law Blog. URL: <https://ceb.com/blog/exploring-fiduciary-duties-in-corporate-governance/> (дата звернення: 04.03.2026).

42. European Commission. Proposal for a Directive on adapting non-contractual civil liability rules to artificial intelligence (AI Liability Directive). 2022.

URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52022PC0496>

(дата звернення: 09.03.2026).

43. Duty of Care. Legal Information Institute, Cornell Law School. URL: https://www.law.cornell.edu/wex/duty_of_care (дата звернення: 09.03.2026).

44. OECD. Explanatory Memorandum on the Updated OECD Definition of an AI System. OECD Artificial Intelligence Papers, No. 8. 2024. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/03/explanatory-memorandum-on-the-updated-oecd-definition-of-an-ai-system_3c815e51/623da898-en.pdf (дата звернення: 09.03.2026).

45. OECD. OECD Due Diligence Guidance for Responsible AI. 2026. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-due-diligence-guidance-for-responsible-ai_41671712-en/full-report.html (дата звернення: 09.03.2026).

46. Innovation, Science and Economic Development Canada. Artificial Intelligence and Data Act (AIDA): Companion Document – High-Impact Systems. URL: <https://ised-isde.canada.ca/site/innovation-better-canada/en/artificial-intelligence-and-data-act-aida-companion-document> (дата звернення: 09.03.2026).

47. ISO/IEC. ISO/IEC 42001:2023 Information technology – Artificial intelligence – Management system. 2023. URL: https://www.gsc-co.com/wp-content/uploads/2024/08/SCAN-ISO-420012023_-Web.pdf (дата звернення: 09.03.2026).

48. American Bar Association, Model Business Corporation Act Resource Center. URL: https://www.americanbar.org/groups/business_law/resources/model-business-corporation-act/ (дата звернення: 09.03.2026).

49. Kraakman R., Armour J., Davies P. et al., The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach. 3rd ed. Oxford University Press, 2017. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=iDbjDQAAQBAJ> (дата звернення: 09.03.2026).

50. U.S. Small Business Administration, Choose a business structure, U.S. Small Business Administration. 2025. URL: <https://www.sba.gov/business-guide/launch-your-business/choose-business-structure> (дата звернення: 09.03.2026).

51. Cornell Law School, Limited Liability, Legal Information Institute. URL: https://www.law.cornell.edu/wex/limited_liability (дата звернення: 09.03.2026).
52. Internal Revenue Service, Single-Member Limited Liability Companies, Internal Revenue Service. URL: <https://www.irs.gov/businesses/small-businesses-self-employed/single-member-limited-liability-companies> (дата звернення: 09.03.2026).
53. United Corporate Services, Limited Liability Partnership (LLP), United Corporate Services. URL: <https://www.unitedcorporate.com/limited-liability-partnership-llp/> (дата звернення: 09.03.2026).
54. LegalZoom, LP vs. LLP: What's the Difference? LegalZoom. URL: https://www.legalzoom.com/articles/lp-vs-llp?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_term=&utm_content=&utm_campaign=Dissolution%20|%20PMax&utm_campaignID=23407588038&utm_adgroupID=&utm_partner=googlesearch&g_acctid=207-817-4230&g_campaign=Dissolution|PMax&g_campaignid=23407588038&g_adgroupid=&g_adid=&g_keyword=&g_keywordid=&g_network=x&g_type=search_display&gad_source=1&gad_campaignid=23417015269&gclid=CjwKCAjwyMnNBhBNEi wA-KcguwPwA-E_eLQRg0FCfdzY0-LyZw71x_qQn-3yX46GyzDvgVYevaO6IhoCOdkQAvD_BwE (дата звернення: 10.03.2026).
55. Sydecar, A Guide to VC Structures and Stakeholders, Sydecar. URL: <https://sydecar.io/learn/vc-structures-and-stakeholders> (дата звернення: 10.03.2026).
56. Government of Canada, Canada Business Corporations Act, Government of Canada. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-44/index.html> (дата звернення: 10.03.2026).
57. Government of Canada, Corporation. Government of Canada. URL: <https://www.canada.ca/en/revenue-agency/services/tax/businesses/small-businesses-self-employed-income/setting-your-business/corporation.html> (дата звернення: 10.03.2026).
58. Thomson Reuters, Canadian-Controlled Private Corporation (CCPC), Practical Law. URL: <https://ca.practicallaw.thomsonreuters.com/9-568-7547> (дата звернення: 10.03.2026).

59. Business Development Bank of Canada, Types of business structures in Canada, Business Development Bank of Canada. URL: <https://www.bdc.ca/en/articles-tools/start-buy-business/start-business/advantages-different-business-structures> (дата звернення: 10.03.2026).

60. Harris M. R., What is an LLP in Canada?, Matthew R. Harris Lawyer. 2024. URL: <https://www.matthewrharrislawyer.com/blog/what-is-an-llp-in-canada> (дата звернення: 10.03.2026).

61. UK Government, Companies Act 2006, Legislation.gov.uk. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents> (дата звернення: 10.03.2026).

62. UK Government, Limited companies, GOV.UK. URL: <https://www.gov.uk/limited-company-formation> (дата звернення: 10.03.2026).

63. PHS Associates Acc & Co, Difference between private and public limited companies, PHS Associates Acc & Co. 2025. URL: <https://www.phs-uk.co.uk/blog/difference-between-private-and-public-limited-companies> (дата звернення: 21.03.2026).

64. UK Government, Limited Liability Partnerships Act 2000, Legislation.gov.uk. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/12/contents> (дата звернення: 21.03.2026).

65. Charity Excellence Framework, How to Set Up A Community Interest Company - CIC Registration, Charity Excellence Framework. URL: <https://www.charityexcellence.co.uk/setting-up-a-community-interest-company-cic/> (дата звернення: 21.03.2026).

66. Bundesministerium der Justiz. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbHG). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gmbhg/> (дата звернення: 21.03.2026).

67. Aktiengesetz (German Stock Corporation Act). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/aktg/> (дата звернення: 21.03.2026).

68. Stripe, The liability of a GmbH: What businesses in Germany need to know, Stripe. 2025. URL: <https://stripe.com/gb/resources/more/gmbh-liability-germany> (дата звернення: 21.03.2026).

69. Firma.de, UG in Germany: Learn the basics about Unternehmergeellschaft, Firma.de. 2025. URL: <https://www.firma.de/en/company-formation/what-is-a-ug-haftungsbeschrinkt-company-in-germany-definition-and-facts/> (дата звернення: 21.03.2026).

70. Firma.de, What is a stock company (AG) in Germany? Legal structure and key features, Firma.de. 2025. URL: <https://www.firma.de/en/company-formation/what-is-a-aktiengesellschaft-stock-company/> (дата звернення: 22.03.2026).

71. Teichmann C., Monsenepwo J., Co-management (Mitbestimmung) in German law, Revue de droit comparé du travail et de la sécurité sociale (Online), 4 | 2018. URL: <https://journals.openedition.org/rdctss/1772> (дата звернення: 22.03.2026).

72. République française, Code de commerce, Légifrance. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000005634379/2025-01-01 (дата звернення: 22.03.2026).

73. Stripe, Key features of the limited liability company (SARL) in France, Stripe. 2024. URL: <https://stripe.com/resources/more/sarl-france> (дата звернення: 22.03.2026).

74. Gide L., Simplified joint stock companies (SAS): exclusion of shareholders in the spotlight, Lexology. 2023. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=219f1c77-db94-4241-8062-6f92fb03dba8> (дата звернення: 22.03.2026).

75. Feldman R., Anagnostou D., Desaché J-M., Paszkiewicz A., Comparative Legal Guide France: Corporate Governance, Kramer Levin. URL: <https://www.hsfkramer.com/kl-pdfs/4/8/48943.pdf> (дата звернення: 22.03.2026).

76. Anderson R., A property theory of corporate law, Columbia Business Law Review. 2020. URL: <https://journals.library.columbia.edu/index.php/CBLR/article/view/7157/3827> (дата звернення: 28.03.2026).

77. Norman E., Holland R., Caremark at the Quarter-Century Watershed: Modern-Day Compliance Realities Frame Corporate Directors' Duty of Good Faith

Oversight, Providing New Dynamics for Respecting Chancellor Allen's 1996 Caremark Landmark, The Business Lawyer. 2021. URL: <https://www.gfmlaw.com/wp-content/uploads/2021/03/NV-Caremark-Publication-in-Business-Lawyer.pdf> (дата звернення: 28.03.2026).

78. Condon Z., A Snapshot of Dual-Class Share Structures in the Twenty-First Century: A Solution to Reconcile Shareholder Protections with Founder Autonomy, Emory Law Journal. 2018. URL: <https://scholarlycommons.law.emory.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1040&context=elj> (дата звернення: 28.03.2026).

79. Alphabet Inc., Proxy Statement for the Annual Meeting of Stockholders. 2025. URL: https://s206.q4cdn.com/479360582/files/doc_downloads/pro012701-1-alphabet-courtesy-edgar.pdf (дата звернення: 28.03.2026).

80. LaCroixDonohue K., Guest Post: AI, the SEC, and the 2026 Reporting Season, The D&O Diary. 2026. URL: <https://www.dandodiary.com/2026/02/articles/artificial-intelligence/guest-post-ai-the-sec-and-the-2026-reporting-season/> (дата звернення: 28.03.2026).

81. Blass D., Kelly M., Osnato M., Thatcher S., SEC Fines Two Investment Advisers for "AI Washing", Harvard Law School Forum on Corporate Governance. 2024. URL: <https://corpgov.law.harvard.edu/2024/04/09/sec-fines-two-investment-advisers-for-ai-washing/> (дата звернення: 28.03.2026).

82. Papadopoulos K., New Approach to SEC Rule 14a-8: What It Means for Companies, ISS Corporate. 2025. URL: <https://www.iss-corporate.com/resources/blog/new-approach-to-sec-rule-14a-8-what-it-means-for-companies/> (дата звернення: 29.03.2026).

83. Deshayes R., AI as ESG Infrastructure: What to Do in 2026, Integrum ESG. 2026. URL: <https://www.integrumesg.com/insights/ai-as-esg-infrastructure-what-to-do-in-2026> (дата звернення: 29.03.2026).

84. Regierungskommission Deutscher Corporate Governance Kodex, German Corporate Governance Code, Regierungskommission Deutscher Corporate Governance Kodex. 2022. URL: <https://www.dcgk.de/en/code.html> (дата звернення: 29.03.2026).

85. Bundesministerium der Justiz, Gesetz über die Mitbestimmung der Arbeitnehmer, Bundesministerium der Justiz. 1976. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/mitbestg/> (дата звернення: 29.03.2026).

86. Bundesministerium der Justiz, Betriebsverfassungsgesetz §87 Mitbestimmungsrechte. 1952. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/betrvg/_87.html (дата звернення: 29.03.2026).

87. Bundesministerium der Justiz, Commercial Code (Handelsgesetzbuch – HGB) § 316, Bundesministerium der Justiz. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_hgb/englisch_hgb.html (дата звернення: 29.03.2026).

88. Code civil (France). Article 1833. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000038589931/ (дата звернення: 30.03.2026).

89. Bareste B., Loi Pacte : l'intérêt social, une codification en trompe-l'oeil?, Village de la Justice. 2020. URL: <https://www.village-justice.com/articles/loi-pacte-les-associes-interet-social-raison-etre,32193.html> (дата звернення: 30.03.2026).

90. Onlynnov, Faute de gestion du dirigeant: responsabilités et conséquences, Onlynnov. URL: <https://onlynnov.com/assurance-responsabilite-des-dirigeants/faute-de-gestion/> (дата звернення: 30.03.2026).

91. National Instrument 51-102 Continuous Disclosure Obligations, British Columbia Securities Commission. URL: <https://www.bcsc.bc.ca/securities-law/law-and-policy/instruments-and-policies/5-ongoing-requirements-for-issuers-insiders/current/51-102> (дата звернення: 30.03.2026).

92. Government of Canada, Oppression Remedy Guidelines – Canada Business Corporations Act, Government of Canada. URL: <https://ised-isde.canada.ca/site/corporations-canada/en/business-corporations/oppression-remedy-guidelines-canada-business-corporations-act> (дата звернення: 30.03.2026).

93. Закон України «Про підприємства в Україні» від 27.03.1991 № 887-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/887-12/ed19910327#Text> (дата звернення: 30.03.2026).

94. Колосов Р., Корпоративне підприємство: поняття, ознаки та місце серед інших юридичних осіб, Господарське право і процес. 2017. URL: <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/9/15.pdf> (дата звернення: 31.03.2026).

95. Хімченко А., Щодо сутності поняття «корпорація» та її класифікації як економічної категорії, Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка». 2013. URL: <https://ecj.oa.edu.ua/articles/2014/n24/18.pdf> (дата звернення: 31.03.2026).

96. Закон України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 09.01.2025 № 4196-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text> (дата звернення: 31.03.2026).

97. EUR-Lex, Case C-41/90 Klaus Höfner and Fritz Elser v Macrotron GmbH. 1991. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61990CJ0041> (дата звернення: 31.03.2026).

98. Charter of Fundamental Rights of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT> (дата звернення: 31.03.2026).

99. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council on a Single Market for Digital Services (Digital Services Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj> (дата звернення: 31.03.2026).

100. Aronson v. Lewis, 473 A.2d 805, Justia U.S. Law. 1984. URL: <https://law.justia.com/cases/delaware/supreme-court/1984/473-a-2d-805-4.html> (дата звернення: 02.04.2026).

101. In re Caremark Intern, Inc. Derivative Litigation, 698 A.2d 959, Justia U.S. Law. 1996. URL: <https://law.justia.com/cases/delaware/court-of-chancery/1996/13670-3.html> (дата звернення: 02.04.2026).

102. Regulation (EU) 2016/679 (General Data Protection Regulation). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj> (дата звернення: 02.04.2026).

103. 51-102 Continuous Disclosure Obligations, British Columbia Securities Commission. URL: <https://www.bcsc.bc.ca/securities-law/law-and->

[policy/instruments-and-policies/5-ongoing-requirements-for-issuers-insiders/current/51-102](#) (дата звернення: 02.04.2026).

104. SCC, BCE Inc. v. 1976 Debentureholders, 2008 SCC 69. URL: <https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/6238/index.do> (дата звернення: 02.04.2026).